

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
Факультет міжнародних відносин  
Кафедра германської філології та перекладознавства

**ДИПЛОМНА РОБОТА**

магістр

Освітній рівень

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 035 Філологія

Шифр і назва спеціальності

Спеціалізація 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно),  
перша - англійська

на

тему: **Актуальне членування речення у перекладі  
(на матеріалі текстів публіцистичного стилю)**

Шифр 15075

Виконав:

студент 2 курсу, група ФПАм-19-1

Підпис

Р.М. Кондратьєв

Ініціали, прізвище

Керівник: к. філол. н., доцент

Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

В.Б. Крамар

Ініціали, прізвище

Нормоконтроль: к. пед. н., доцент

Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

О.О. Мацюк

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри проф. Бойко Ю.П.

“ ” \_\_\_\_\_ 2020 р.

Хмельницький, 2020

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b> .....	3
<b>РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНЕ ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ: ГРАМАТИЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ</b> .....	8
1.1. Типологія речення і логіко-граматичні типи речення .....	8
1.2. Збереження прагматики висловлювання при перекладі.....	13
1.3. Складне речення як синтаксична одиниця.....	18
1.3.1. Сурядність та підрядність в структурі складного речення. ....	18
1.3.2. Види підрядності при оформленні синтаксичного зв'язку в реченні. ....	23
1.3.3. Паралелізм в структурі складнопідрядного і простого речення. .	28
1.4. Реалізація теми та реми у складнопідрядному реченні .....	32
Висновки до Розділу 1 .....	38
<b>РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ЛОГІКО-ГРАМАТИЧНОГО ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ</b> .....	39
2.1. Збереження тема-рематичного членування складнопідрядного речення при перекладі .....	39
2.2. Втрати рамочної конструкції речення при перекладі .....	58
2.3. Тема та рема в реченнях з ланцюгоподібним типом зв'язку .....	65
2.4. Тема та рема в реченнях з променеподібним типом зв'язку.....	70
2.5. Елементи актуального членування в реченнях із змішаним типом зв'язку .....	78
Висновки до Розділу 2 .....	81
<b>ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ</b> .....	83
<b>ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....	86

## ВСТУП

Вчення про актуальне членування речення, прообраз якого виник більше ста років тому, оформилося в лінгвістичному плані в середині 20 століття і в даний час являє собою самостійний напрямок в теорії мовознавства, яке збирає все більше число прихильників.

Актуальне членування речення—феномен множинної, багатоаспектної природи, сутність якого не піддається прямому науковому визначенню. В історії його лінгвістичного вивчення налічується, щонайменше, чотири онтологічних парадигми: 1) генетична; 2) структурно-синтаксична; 3) функціонально-смілова (на комунікативних і когнітивних підставах); 4) семіотична. Дамо коротку характеристику кожної з названих парадигм.

Існує велика різноманітність трактувань актуального членування пропозиції. Спочатку актуальне членування практично ототожнюється з комунікативною функцією висловлювання. Виникають інші терміни, які розуміються як синонімічні терміну «актуальний»: «комунікативне (комунікативно-смілове) членування», «комунікативна перспектива пропозиції», «комунікативна організація висловлювання». Здавалося б, не підлягає сумніву те, що саме комунікативна обумовленість є смисловою основою і, більш того, першопричиною актуального членування, яке є вираженням комунікативної смислової спрямованості висловлювання. Однак дуже скоро народжуються більш широкі підходи, перш за все, в розумінні фактора комунікативної обумовленості. Спостерігається диверсифікація критеріїв комунікативної обумовленості висловлювання і разом з нею диверсифікація критеріїв смислової інтерпретації висловлювання. Дослідники вважають за краще апелювати до різного роду позицій, до «прихованої семантики», минаючи принцип актуального членування.

Вперше питання про членування в загальному плані і, зокрема, в застосуванні до англійської мови було поставлено і розроблялося деякими зарубіжними вченими (В. Матезіус, Я. Фірбас, Ф. Данеш, і. Вахек та ін.).

Пізніше на матеріалі української мови зазначена проблема досліджувалась В. І. Ковтуною, О. А. Лаптевою, О. Н. Селіверстовою, А. Л. Пумпянським, В. П. Распоповим та ін., а на матеріалі сучасної англійської мови – К. Р. Крушельницькою, Л. А. Черняхівською, В. О. Шевяковою, В. Д. Ившиним, О. В. Александровою.

**Актуальність** дослідження полягає в тому, що актуальне членування речення, як елемент текстового дискурсу, займає проміжне положення між мовною граматиною і «граматиною» тексту. В аспекті актуального членування нам відкривається риторична функція мовної граматики (категорій синтаксису). У цьому ж моменті риторична форма тексту має свою логічну основу і, пов'язуючи себе з граматиною мови, розкриває свою мовну виразну специфіку. В цілому, в масштабі своїх законів, актуальне членування становить основу такого важливого напрямку сучасної філології, як лінгворіторика. «Грамматика» риторики і «риторика» граматики мають своїм загальним змістом один і той же структурний феномен-актуальне членування речення.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

**Об'єктом дослідження** є актуальне членування речення.

**Предмет дослідження** є публіцистичний стиль в газетних текстах.

**Метою** дипломної роботи є вивчення актуальності членування англійської пропозиції.

Для досягнення мети, були виділені наступні **завдання**:

- 1) вивчити типологію речення та логіко-граматичні типи речення;
- 2) визначити збереження прагматики висловлювання при перекладі;
- 3) розглянути складне речення як синтаксична одиниця;
- 4) виділити сурядність і придатність у структурі складного речення вивчити види підрядності при оформленні синтаксичного зв'язку в реченні;

5) описати паралелізм в структурі складнопідрядного і простого речення;

б) охарактеризувати реалізацію теми і реми в складнопідрядному реченні.

**Матеріалом дослідження** є тексти газет.

**Методів дослідження** є описовий, семантико-стилістичний, порівняння, ідентифікації, компонентного та кількісного аналізу.

**Положення, що виносяться на захист:**

1. Типологія речення стає одним із важливих аспектів теоретичної граматики. В реченні перетинаються всі сфери, в яких існує мова, всі функції, які нею виконуються. Звідси впливає різноманітність тих форм, в яких існує речення, його тип і модель. Завдання цього пункту – висвітлити загальні проблеми, які постають при прагненні пізнати стратифікацію речення, тобто помітити систему типів речення. Загальним для багатьох сучасних концепцій типології речення є встановлення на рахунок як формальної, так і змістовної сторони досліджуваних типів. Але конкретний підхід до об'єкту буває при цьому різним. Тут можливе як трактування типології речення, при якому вихідним моментом являється змістовно-функціональна сторона речення, так і трактування, при якому вихідним моментом являється його формальна сторона. На перший погляд може здаватись, що ця різновидність стосується скоріше процесу граматичного аналізу, ніж кінцевих результатів дослідження. Але насправді, ситуація тут складніша. Вибір вихідного пункту, як правило, зовсім не байдужий для кінцевих результатів конкретного дослідження, створюючи особливе положення, під яким починає розглядатись вся система типів речення. Хоча варто сказати, що в чистому вигляді два цих підходи, звичайно, не можуть бути здійснені, як це властиво граматичним дослідженням.

2. Прагматика має кілька визначень, що походять від деяких лінгвістів. Вони мають кілька належних міркувань щодо прагматики. Дж. Ліч та С. Левінсон – великі прагматичні автори, говорять: неможливо зрозуміти

природу самої мови, якщо незрозуміла прагматика; тобто як мова використовується у спілкуванні. Це означає, що у прагматиці є дві важливі речі: використання мови та контекст. Для чого використовується мова, і визначення значень чи повідомлень абсолютно залежить від контексту. Тому, в прагматиці прагматичний потенціал слова визначається як вивчення мови орієнтоване на значення слова за певним контекстом. Виходячи з положень, що прагматика займається вивченням комунікативних актів і тих контекстів, в яких вони реалізуються, перед розумінням прагматичного потенціалу слова постають два аспекти проблем: по-перше, визначення типів комунікативних актів і результатів мови; по-друге, опис ознак і властивостей мовного контексту, що впливають на визначення того, яка саме думка виражається поданим словом чи висловлюванням.

3.Складні речення прийнято поділяти на два широкі розряди – складносурядні і складносурядні речення. В основу цього поділу покладена відмінність в змістових відносинах речень, що об'єднуються в складне. При сурядності поєднуються рівноправні однорідні речення; при підрядності – нерівноправні речення, одне із яких виконує функцію пояснення, доповнення, розкриття змісту іншого і підпорядкування. Речення, що в граматичному відношенні домінує називається головним, а підлегле речення, що визначає його – підрядним.

**Наукова новизна дослідження** полягає у ґрунтовному розгляді проблеми членування англійського речення.

**Теоретична цінність роботи** пов'язана з спробою складного обґрунтування особливостей синтаксису складного речення у перекладі текстів публіцистичного стилю.

**Практична цінність** робота полягає в можливості використання фактичного матеріалу на семінарських заняттях з теорії комунікації, риторики, сучасної української мови, стилістики та культури мовлення.

**Апробація роботи.** Результати роботи обговорювалися на Всеукраїнській конференції «Науковий огляд», яка відбулася в м. Київ, 14

грудня 2020 р та опубліковано статтю «Актуальне членування англійського речення на матеріалах публіцистичного стилю»// Збірник наукових праць «Науковий огляд», Київ, 2020, С. 56-64.

**Структура роботи.** Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст дослідження викладено на 85 с. Повний обсяг дослідження – 90 с.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та конкретні завдання дослідження, його наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність, визначено матеріал, джерела дослідження, його методи.

У **першому розділі** встановлено типологію речення, підтримування прагматики при перекладі. Досліджено реалізацію теми та реми.

У **другому розділі** здійснюється реалізація членування англійського речення. Досліджуються засоби реалізації теми та реми в різних типах речення.

У **Загальних висновках** підведено підсумки дослідження роботи.

**Перелік використаних джерел** нараховує 65 праць зарубіжних та вітчизняних дослідників.

## РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНОГО ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ: ГРАМАТИЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ

### 1.1. Типологія речення і логіко-граматичні типи речення

Типологія речення стає одним із важливих аспектів теоретичної граматики. В реченні перетинаються всі сфери, в яких існує мова, всі функції, які нею виконуються. Звідси впливає різноманітність тих форм, в яких існує речення, його тип і модель. Завдання цього пункту – висвітлити загальні проблеми, які постають при прагненні пізнати стратифікацію речення, тобто помітити систему типів речення.

Загальним для багатьох сучасних концепцій типології речення є встановлення на рахунок як формальної, так і змістовної сторони досліджуваних типів. Але конкретний підхід до об'єкту буває при цьому різним. Тут можливе як трактування типології речення, при якому вихідним моментом являється змістовно-функціональна сторона речення, так і трактування, при якому вихідним моментом являється його формальна сторона. На перший погляд може здаватись, що ця різновидність стосується скоріше процесу граматичного аналізу, ніж кінцевих результатів дослідження. Але насправді, ситуація тут складніша. Вибір вихідного пункту, як правило, зовсім не байдужий для кінцевих результатів конкретного дослідження, створюючи особливе положення, під яким починає розглядатись вся система типів речення. Хоча варто сказати, що в чистому вигляді два цих підходи, звичайно, не можуть бути здійснені, як це властиво граматичним дослідженням.

В мовознавстві нашого часу переважає перший функціональний підхід до типології речення, що проявляється як в розвернутих експліцитних концепціях, так і імпліцитних. А саме, на перший план виносять зазвичай загальні функції речення або основні сторони висвітленого ним змісту, на основі яких встановлюються різноманітні сторони (аспекти) речення, як

конкретної структури зі своїми наборами типів речення. Зрозуміло, що при такому відношенні до основних функцій і значень аспектів речення, як конкретної структури, існує дуже мало – зазвичай дві чи три [2, с. 46].

Так, в один час було найбільш розповсюджено виділення в реченні двох сторін: актуального членування речення, яке належить до мови і проявляє її конкретне комунікативне завдання, і граматичного членування, яке належить до мови виявляє стійку конструктивну будову речення. Співвідношення цих двох сторін в деяких концепціях виключало увесь зміст речення, і всі конкретні різновиди типів речень або розглядалось як підпорядкування цим двом його сторонам, або взагалі не помічалось, залишалось в тіні. Протиставлення актуального і граматичного членування речення, як основне для структури речення деколи прямо обґрунтовується тим, що вони являються такими, які не перетинаються функціональними планами існування речення у відповідності з наявністю у мові двох основних функцій – функції вираження думки і функції повідомлення [53, с. 9].

В генеративній граматиці речення, по суті, теж розглядається в двох основних вимірах. Поверхнева структура речення, яка дана безпосередньо в мові, протиставляється його внутрішній структурі, так званому ядерному реченні, яке виражається в найбільш прямій і короткій формі семантичного змісту поверхневої структури. Крім того, ядерне речення протиставляється не тільки «поверхневим реченням», але й словосполученням і компонентам складних слів [61, с. 445].

Показовим прикладом складності взаємозв'язку вираження поряд типів речень різних функцій і «рівнів» мови може слугувати той ряд типів, в який входить речення, яке відрізняється ступенем своєї повноти. В цей ряд входять наступні типи: 1) повні непоширені речення, які включають себе тільки необхідні компоненти речення, але які включають їх комплектно; 2) розповсюджені речення, які включають в себе, крім необхідних компонентів ще й додаткові, структурно необов'язкові; 3) еліптичні речення, в яких відсутній один або декілька компонентів речення; 4) поширені еліптичні

речення, які являються комбінацією другого і третього типів, що позбавлені одного, декількох або навіть всіх необхідних компонентів, але до яких відносяться один або декілька факультативних, структурно необов'язкових компонентів речення. В основі такого розпізнання типів речень лежить нібито структурний момент, пов'язаний із закономірностями організації речення – із співвідношенням основних і додаткових компонентів у складі речення. Але одночасно тут виражається і оприділяється певний зміст, який ми називаємо логіко-граматичним. Різних видів співвідношення основного і додаткового складів речення граматично фіксують в узагальнюючому виді відображення в людській свідомості різного роду зв'язків між тими відношеннями речей, явищ, які дані в необхідних компонентах речення, з тими речами, і т. д., які дані в додаткових компонентах: наприклад, зв'язок між процесом, який виходить від суб'єкта *Він працює на заводі*[2, с. 49].

Логіко-граматичний тип речення – це тип, який розрізняють по формі і змісту необхідних компонентів речення в їх взаємовідношенні. Необхідною умовою при визначенні логіко-граматичних типів речень є встановлення необхідних компонентів речення, їх обмеження від додаткових. Таке обмеження повинно проводитись в умовах максимального усунення впливу ситуації і контексту. Отримані таким чином складники речення повинні бути класифіковані за своїми формальними різновидами і визначені в своєму граматичному значенні. Зрозуміло, в кожній мові набір логіко-граматичних типів речення повинен визначатися, виходячи з реальних особливостей його граматичної структури.

Так, речення, яке формально характеризується наявністю номінативного присудку, перехідного дієслова і прямого додатку в знахідному відмінку, виявляють узагальнене граматичне значення: «виробник дії + дія + об'єкт дії», Але в різних мовах така формальна схема речення слугує і для виділення других значень: значення стану, значення існування будь-чого (наявності) [2, с. 51].

Проблема наявності у логіко-граматичних типів речення загального

граматичного значення є лише частиною загальної проблеми загальних граматичних значень граматичних форм. Ті труднощі і протиріччя, які виникають при спробі послідовного становлення таких значень для мови флективного типу, загальновідомі. Вони були чітко виражені в граматичній концепції А. А. Потебні, який, розглядаючи граматичну категорію перш за все як особливу думку і оприділяючи граматичну форму як елемент значення слова.

Труднощі аналізу не можуть бути причиною відмови від звернення до узагальненого граматичного значення при дослідженні будь-яких граматичних категорій, в тому числі і логіко-граматичних типів речень. Адже, узагальнене граматичне значення є реально існуючим моментом у більшості граматичних категорій і форм, і відмова від звернення до узагальненого граматичного значення призвів би при аналізі цих форм до збідніння і перекручення всіх форм дійсності [2, с. 53]. Ми надаємо терміну «логічний» в граматиці значення розумового змісту категорій і форм, сформульованого в термінах значень речей і відношень між речами реальної дійсності. Звичайно, ці речі і відношення виражаються безпосередньо в мовних формах, але тільки в мисленні, відобразившись в поняттях і відпрацьованих зв'язках між поняттями в людському мисленні. Але оскільки основна ціль мовної комунікації – це повідомлення саме про відношення між речами і оскільки в сфері граматичних форм вираженню підлягають загальні розділи речей, явищ і т. д. і відношення між речами, то уявляється повністю можливим, як це давно практикується в граматиці, при описі узагальнюючого граматичного значення використовуючи терміни реальної дійсності (наприклад, говорячи про узагальнююче значення предметності або субстанціональності при характеристиці іменника). Тому ті типи речень, які розрізняються між собою за формою своїх необхідних компонентів і по узагальнюючому граматичному значенні цих компонентів в їх взаємозв'язку, по своєму логічному значенні, що може бути позначеним назвою реальних речей і їх відношень, ми вважаємо за можливе називати логіко-граматичними

типами речень. Коли мова йде, наприклад, про тип речення, створеного шляхом сполучення ним відмінку – присудок з транзитним дієсловом і прямим додатком, тоді характеристика узагальнюючого граматичного значення цієї структури, як співвідношення між виробником дії, дією і предметом дії (об'єктом) являється логічною характеристикою, а увесь цей тип може бути визначений як логіко-граматичний тип речень [2, с. 55].

Саме той факт, що в типах речень, які ми називаємо логіко-граматичними, відобразились відношення об'єктивної дійсності, і це являється причиною того, що існує близькість між наборами основних логіко-граматичних типів в мовах різної будови. Логіка дійсності, з якою людина стикається в своїй практичній діяльності, відображається в її свідомості і занотовується в структурі речення порівняно раніше, повніше і ширше, ніж вона отримала теоретичні знання в людській науці про форми мислення. Та й саме це теоретичне осмислення розвитку логіки як науки в більшій мірі здійснювалось безпосередньою опорою на мовні, граматичні структури, а саме, на логіко-граматичні типи речення.

В сучасному мовознавстві досить сильна, однак, тенденція взагалі замінити класифікацію типів речення, враховуючи характер його необхідних членів, класифікацією, цілком опирається на формальну схему синтаксичної залежності одних компонентів речення від інших.

Цим шляхом, так звана граматики залежностей, вбачає в реченні лише один головний член – дієслово, валентність якого і визначає формальні різноманітності речення, тобто без встановлення логіко-граматичних типів речення.

Структура речення в своєму основному, самому глибокому аспекті, де вона являється як структура, оформлена використанням необхідних для завершення речення словоформ різного виду, не може трактуватись як система формально-синтаксичних залежностей одних словоформ від інших. Вона може бути розкрита в своєму оригінальному існуванні лише як ряд конструкцій, кожна з яких володіє особливим співвідношенням необхідних

словоформ і виникаючого з цього співвідношення особливим узагальнюючим граматичним значенням, вона може бути розкрита лише як ряд логіко-граматичних речень, які як і в кожній мові, у своїй відповідають один одному і опираються один на одного, але все-таки не можуть бути з'єднані між собою [2, с. 57].

## **1.2. Збереження прагматики висловлювання при перекладі**

Кожен текст містить певне повідомлення, що передається від Джерела до Рецептора, якусь інформацію, що повинна бути витягнута з повідомлення Рецептором, зрозуміла ним. Сприймаючи отриману інформацію, Рецептор тим же вступає в певне особисте відношення до тексту, що називається прагматичним відношенням. Такі відношення можуть мати різний характер. Здатність тексту здійснювати такий комунікативний ефект, по-іншому, здійснювати прагматичний вплив на одержувача інформації, називається прагматичним аспектом або прагматичним потенціалом (прагматикою тексту).

Встановлення необхідного прагматичного відношення Рецептора перекладу до повідомлення, що передається, в значній мірі залежить від вибору перекладачем мовних засобів при створенні ним тексту перекладу. Вплив на хід і результат перекладацького процесу, необхідність відтворити прагматичний потенціал оригіналу і прагнення забезпечити бажаний вплив на Рецептора перекладу називається прагматичним аспектом чи прагматикою перекладу [39, с. 209].

Речення являється осередком функціональних особливостей мови і мовлення. Тому синтаксична теорія повинна мати в якості однієї з найважливіших своїх задач вивчення функціональної характеристики речення. Цій задачі підпорядковується прагматичний синтаксис, який реалізує функціонально-орієнтований підхід до вивчення речень, при якому лінгвіста в першу чергу цікавить комунікативно-функціональне призначення

і використання речення в мовних актах спілкування. При такому підході речення одного і того ж самого структурного типу можуть бути зовсім різними. Наприклад, наказ *Corneli* прохання *Cornel*, в одну і ту ж форму спонукального речення. *I'll watch you* може бути констатацією факту, погрозою або обіцянкою. На перший погляд може показатись, що різниця між такими і подібними реченнями – суть різниці контекстів або ситуації її вживання. Але це не так, точніше не тільки так. Речення, різні за своєю прагматикою, розрізняються ще за своїми семантичними та структурними властивостями.

Вивчення прагматики речення складають важливу область мовних знань, так як володіння мовою веде за собою не тільки вміння будувати речення, але і уміння вірно вживати їх в мовленні для досягнення необхідного комунікативно-функціонального результату.

Так як мова йде не просто про прагматику, але й про лінгвістичну прагматику, провідний аналіз повинен встановити закономірності системи мови в даній області, типи мовних одиниць на основі мовної ознаки. Цей вихідний принцип треба мати на увазі, тому що можливий і інший підхід і, відповідно, інший критерій. Іншим в результаті буде систематизація типів мовних одиниць, в нашому випадку речень. Так, можна зупинитись на фактах спільності «ефектів», «знаків», організувати описи мовних одиниць таким чином, що – незалежно від ознаки спільності різноманітності їх мовної природи – вони будуть поєднані в групи за ознакою спільності реакції адресата на них. Така класифікація, науково повністю правомірна, буде, однак класифікацією мовних одиниць з позиції теорії людської поведінки доречною в описі відповідного лінгвістичного напрямку. Таким чином, у встановленні прагматичних типів речень у мовознавчому описі не повинен губитись лінгвістичний орієнтир.

Перш ніж перейти до перегляду прагматичних типів речень, коротко зупинимось ще на декількох необхідних поняттях. Наказ і прохання, погроза і обіцянка, рекомендація та вибачення і т. д., по суті різні мовленнєві акти.

Речення, яке являється засобом реалізації різних мовних актів,

співвідносні з визначеною комунікативною інтенцією мовця. Говорячи *I'll come*, просто як констатація запланованої до виконання в майбутньому дії, як обіцянка, як погроза або попередження, мовець кожен раз вимовляє речення з різною метою. Прийнято говорити в даному випадку, що подібні пізні реалізації відмінні одна від одної і локутивною силою.

Локутивна сила речення полягає в його когнітивному змісті. Прикладом реалізації лише локутивної сили може бути вимова речення дитиною заради самого озвучення. В реальному спілкуванні реалізація речення невід'ємно пов'язана з наданням йому іллокутивної сили.

В процесі перекладу слова зазвичай виділяються два етапи:

а) З'ясування значення слова в контексті;

б) Передача цього значення засоби української мови, тобто сам переклад.

Зазвичай, з'ясовуючи значення слова в контексті, перекладач водночас починає підшукувати його відповідник в українській мові, а в процесі співставлення цих варіантів перекладу знову повертається до англійського слова, уточнюючи його значення.

Перекладач повинен уважно слідкувати за всіма випадками використання слова в контексті з новим відтінком значення. Контекст відіграє важливу роль у правильному розкритті значення слова в контексті. Велике значення має врахування контексту при передачі змісту англійського слова в перекладі [40, с. 12].

Флективна будова української мови і пов'язаний з нею вільний порядок слів дають в руки перекладача різноманітність засобів при перекладі з мов різного типу. Ці засоби знаходять застосування:

1) коли граматичній особливості іноземної мови немає формального відповідника в нашій мові і відсутність того чи іншого граматичного елемента (наприклад, артикля), компенсується смисловими відтінками, що вносяться порядком слів;

2) коли можливість формально точного відтворення елементів

іноземної мови і їх послідовності існує, але призводить чи до відомого відхилення від змісту, чи – рідше – до порушення мовної норми. Недарма в перекладах так часто доводиться спостерігати за випадками заміни одного граматичного звороту, що формально допускає послідовний переклад, іншим – більш звичним з точки зору літературної мови, чи за зміною порядку слів, що викликана по тій же причині – мовними чи стилістичними потребами.

Дуже часто перебудова речення при перекладі, перегрупування його членів пов'язані з розбиванням його на два чи більше самостійних речень, відокремлених крапкою чи крапкою з комою. Цей спосіб перекладу використовується в різних мовах і в ньому немає нічого специфічного для перекладу саме на українську мову. Але для перекладу на українську мову (з різних мов) специфічним є те, що він постійно застосовується в зв'язку з характерної для української мови синтаксичними будовами, що потребують змін в синтаксичній структурі речення і призводять до розбиття його як цілого.

Розбиття речення – одна із найхарактерніших практичних потреб з якими перекладач зустрічається з різного приводу і при передачі різномовних оригіналів [59, с. 191].

Оскільки зміст речень в актуалізованих актах мовлення не відповідає лексичній і граматичній інформації, а завжди включає комунікативно-інтенціональний, або прагматичний зміст, ця семантична особливість речення повинна знайти своє відображення в описі. Це можна зробити, н-д, включивши в семантичну структуру речення спеціальний прагматичний компонент. Семантична структура в цьому випадку являється як складова із двох семантичних величин: прагматичного компонента і пропозиції – його когнітивний зміст. Вирішальним для віднесення речення до того чи іншого прагматичного типу являється характер прагматичного компоненту. Пропозиція може бути ідентичною в різних по комунікативній інтенції реченнях.

Зміст прагматичного компоненту може бути умовно представлений як

співвідношення «*I (hereby) + дієслово, яке визначає іллокутивну силу висловлювання + адресат*». Дієслово, яке характеризує реалізуюче в акті мовлення відношення між адресантом і адресатом, інколи називають перформативним. Н-д, *he is not guilty* з урахуванням іллокутивної сили даного висловлювання фактично означає *I (hereby) state that he is not guilty: stop it at once – I (hereby) command you to stop it at once: I'll come sometime – I (hereby) promise you that I'll come sometime* і т.д.

Характер відносин між формою і змістом, притаманний мові цілком, проявляється і в прагматиці. Речення, за своїми формальними ознаками, яке являється одиницею одного прагматичного типу або виду, в мовній реалізації можуть мати іллокутивну силу речення другого типу або виду. Н-д, квеситивне по формі і змісту речення може мати іллокутивну силу ін'юнктива: *Are you still here? = Go away at once!* Вимовляється це речення, мовець не очікує ніякої відповіді від адресата.

Випадки використання речень в невластивих їм прагматичних функцій потребують диференційованого підходу. Інколи не легко провести границю між переносним вживанням речення, транспортуванням його в невластиву йому область використання висловлювання.

Прагматичні проблеми перекладу безпосередньо пов'язані з жанровими особливостями оригіналу і типом Рецепторів, до яких він призначається. З вагомими труднощами при перекладі прагматичного потенціалу оригіналу стикаються перекладачі художньої літератури.

Важливу роль в забезпеченні прагматичної адекватності перекладу відіграють і соціолінгвістичні фактори в мовленні окремих груп носіїв мови.

Прагматичне головне завдання перекладача може бути пов'язане з прагненням відобразити в перекладі комунікативно не релятивні риси оригіналу, які залишаються непереданими при еквівалентній передачі вихідного повідомлення. Це можуть бути формально-структурні особливості іноземної мови, культурно-етнографічні елементи, що не відіграють функціональну роль в повідомленні, але відображаються на його структурі,

концептуально-семантичні особливості побудови повідомлень на мові оригіналу. Подібна прагматична установка зазвичай призводить до порушення норм і узусу початкової мови, внаслідок буквального відтворення відмінних йому особливостей іноземної мови. Спроба відобразити існування двох елементів в аналітичній формі англійського тривалого виду *Heisrunningdownthestreet* приведе до невластивої для української мови фрази: «Він є що біжить по вулиці», дослівна передача англійських образів *Heisascoolasacucumber* призводить до незрозумілої української фрази «Він холоднокровний як огірок». Зрозуміло, що такі варіанти виключаються при “звичайному перекладі” і використовуються лише для демонстрації особливостей іншомовної норми в так званому «філологічному» або «етнографічному» перекладі [40, с. 25].

### **1.3. Складне речення як синтаксична одиниця**

#### **1.3.1. Сурядність та підрядність в структурі складного речення.**

Як відомо, основною одиницею традиційного синтаксису є речення. Потреби мислення і спілкування створили в мові особливі синтаксичні утворення, до складу яких входить декілька речень. Ці синтаксичні утворення називаються складними реченнями. Для з'ясування поняття «складне речення» необхідно врахувати, що структура складного цілого – це не механічна сума простих складових одиниць.

Об'єднання речень в складне і встановлення між ними різноманітних зв'язків здійснюється низкою синтаксичних засобів. До них відносяться: сполучники, сполучні слова, співвідносні займенникові слова, порядок речень, використання часу і способу, лексичні і фразеологічні елементи [34, с.175].

Складні речення прийнято поділяти на два широкі розряди – складносурядні і складносурядні речення. В основу цього поділу покладена відмінність в змістових відносинах речень, що об'єднуються в складне. При

сурядності поєднуються рівноправні однорідні речення; при підрядності – нерівноправні речення, одне із яких виконує функцію пояснення, доповнення, розкриття змісту іншого і підпорядкування. Речення, що в граматичному відношенні домінує називається головним, а підлегле речення, що визначає його – підрядним [34, с. 179]

З наукової точки зору, при сурядності і підрядності слушно говорити про предикативні одиниці. «Предикативна одиниця» – це потенційне речення [21, с. 26].

Інколи, як зазначає Жельвіс [28, с. 345], в якості характерної ознаки підрядності і сурядності між частинами складного речення називають сполучники підрядності і сурядності. Але ця ознака потребує серйозних обмежень. В складних реченнях, поєднаних одним і тим самим сполучником, інтонація змінюється в залежності від міри смислової самостійності частин складного речення. Це положення доведено на матеріалі складних речень в праці І.П.Григор'євої «Інтонація складнопідрядних речень з підрядними означальними в сучасній англійській мові».

Як впливає з визначення сурядності і підрядності, кожне складне речення являє собою спільний смисловий, синтаксичний і ритмомелодійний комплекс, окремі частини якого тільки в письмовому вигляді (тобто без врахування інтонації) зовнішньо можуть нагадувати прості речення. Однак сам характер цієї спільності при сурядності і підрядності розрізняється. Про цю відмінність свідчить, крім уже названих принципових рис, і цілий ряд формальних критеріїв. Перш за все, це можливість поставити питання до частин складного речення. Більш залежна підрядна частина речення завжди доповнює і пояснює головну частину і майже завжди відповідає на якесь запитання, що не отримало достатнього висвітлення в головній частині. Тому до підрядної частини майже завжди можна поставити запитання (в англійській мові це *Why? When? In spite of what? During what time?*).

Наприклад:

*Charlotte treated him ill (Why?) because Noah did; and Mrs. Sowerbeery*

*was his decided enemy (Why?) because Mr. Sowerberry was disposed to be his friend.*

*It was in fact a quarter past nine (When?) when Andrew finished his last consultation.*

*There was a silence (During what time?) while the black-and-tan mongrel squatted on its muddy haunches.*

*He was kissing her in the porch (In spite of what fact?) though she was going to the station with him.*

Невелика кількість сполучників здатні реалізувати сурядний або підрядний зв'язок. Однак такі сполучники все ж таки існують, наприклад, можна вважати суто сурядними сполучники *so, or, nor* та інші (*Andaseachandallofthemwerewarmedwithoutbythesun, SOeachhadaprivatelittle sun for her soul to bask in; You ought to make him OR he won't comeback; He did not speak NOR did the image*), суто підрядними - сполучники *that, after, until* та інші (*He had found THAT it would have to livea preliminary life; AFTER he got back it was time for evening surgery; Hekept on singing UNTIL he came downstairs*).

Кількість сполучників сурядності, що получують між собою речення, також невелика:*and, aswellas, both... and, notonly... butalso, but, or, either... or*. Беручи за основу визначення сполучників, яке подає В.В.Виноградов, в сучасній англійській мові можна виділити наступні групи сполучників сурядності: з'єднувальні, розділові, протиставні, наслідково-результативні і сполучники причини. Всі перераховані групи сполучників виступають в межах складносурядного речення, виражаючи певні зв'язки між реченнями, що сполучаються. Але не зважаючи на те, що виділяється тільки п'ять груп сполучників сурядності, не потрібно вважати, що круг значеннєвих відносин обмежується тільки перерахованими. Змістові відтінки, що виражаються як за допомогою сполучників, так і за допомогою семантико-синтаксичних засобів, наводять велику різноманітність для кожного типу зв'язку [41, с.43-44].

Сполучників підрядності, навпаки, дуже багато і типи їх досить різноманітні. Вони поділяються на сполучники, що вводять в підрядні речення підмет, присудок, додаток: *that, if, whether*; обставинні підрядні речення: часу (*after, as, as long as, as soon as, before, since until (till), while*), причини (*as, because, since, for, seeing (that)*), умови (*if, on condition (that), provided (that), providing (that), supposing (that), unless*), цілі (*lest, so that, in order that, that*), способу дії (*as, as if (as though), so... that, such... that*), порівняння (*as... as, (not) so... as, than*), наслідку (*so that*), допустові (*in spite of the fact that, though (although)*).

Як вже зазначалося, при сурядності єдиний можливий порядок розташування частин складного речення наступний: частина без сполучника + частина, що приєднується сполучником. При підрядності частина, що вводиться сполучником відбиває послідовність не подій, а думок: висловлювання, якому надається велике значення, навіть якщо воно виражається в підрядній частині, може розпочинати речення (наприклад: *If you laugh at me I've done with you forever.*); за бажанням мовника, згідно його прагнення виділити певні частини висловлювання, підрядна частина може ставитися і в кінці усього складного речення (наприклад: *It turned to go indoors when I saw a girl waiting in the next doorway.*) і навіть уклинюватися в головну частину (наприклад: *For his benefit, though he suspected that she also got something out of it, she assembled the Age.*)

Обов'язковою умовою сурядності є рівноправне взаємне співвіднесення частин складного речення. При підрядності найчастіше підрядна частина пояснює не всю головну частину, а, наприклад, групу присудка чи частину цієї групи – обставину, додаток і т.д. Наприклад: *Erasmus lived at a time when knowledge of the classics was an essential weapon of the creative artist in his fight for the truth of life.* Тут підрядна частина пояснює обставину часу в головній частині (*at a time*).

Відмінність між складносурядними і складнопідрядними реченнями за їх структурою та граматичними засобами, що використовуються, на думку

А.Н. Гвоздева, відноситься до наступних пунктів: склад сполучників, функції та положення сполучників, використання сполучних слів, використання вказівних (співвідносних) слів, використання часів дієслова, розташування речень, кількість об'єднаних речень, типи інтонацій. Такий ряд синтаксичних відмінностей між сурядністю та підрядністю речень; деякі з них охоплюють більший, деякі – менший круг цих різновидів.

Складносурядні речення мають такий самий склад сполучників і з тими ж значеннями, що і однорідні члени речення: це сполучні, протиставні та розділювальні сполучники. В складнопідрядних реченнях вживаються сполучники, які в простому реченні не використовуються: наприклад, сполучники часу, мети, причини, умови, наслідку і т.д.

В складносурядних реченнях сполучники виражають тільки зв'язок між реченнями, що об'єднуються, але не входять в жодне з речень, вони вживаються між реченнями. Це виявляється в тому, що при перестановці речень (коли вона можлива і не порушує змістових відношень) сполучник залишається між реченнями і вже фонетично прилягає до другого речення.

В складнопідрядних реченнях сполучник складає приналежність підрядного речення, виражаючи його підрядне положення; він невіддільний від підрядного речення, внаслідок чого при перестановці переноситься разом з ним. Відрив сполучника від підрядного і збереження його при перестановці між реченнями приводить до нісенітності або різко змінює значення складного речення. З цим пов'язано те, що в складносурядних реченнях окремий сполучник знаходиться між реченнями, а в складнопідрядних він може знаходитися перед першим реченням саме тоді, коли на першому місці стоїть підрядне.

При розміщенні підрядного перед головним реченням можуть використовуватися парні сполучники: *so... that, such... that*; перший із них відноситься до підрядного, інший до – головного, але головним і важливішим є сполучник підрядного речення; сполучник головного речення не обов'язковий. В складносурядних реченнях використовуються однакові

сполучники, що повторюються при всіх реченнях, вони підкреслюють їх однорідність.

Сполучні слова використовуються тільки в складнопідрядних реченнях і при цьому виступають членами підрядного речення. В складносурядних реченнях сполучні слова не використовуються.

Таким чином, сполучники виконують важливу комунікативно-мовну функцію. З їх допомогою та особа, що говорить (пише) і та, що слухає (взагалі сприймає мову) встановлюють різноманітні змістові та емоційні зв'язки між компонентами мови, виконують логічне членування мовних уривків, передають і сприймають значення цілого і відношення до нього його частин. В цьому проявляються виключно важливі для спілкування логічні і значущі функції сполучників. Тому щодо сполучників не слід говорити лише як про формальний показник синтаксичного зв'язку між компонентами складного мовлення[32, с.36-37].

**1.3.2. Види підрядності при оформленні синтаксичного зв'язку в реченні.**Складнопідрядним називається таке складне речення, якому одне просте речення за змістом граматично залежить від іншого і з'єднується з ним за допомогою підрядного сполучника або сполучного слова.

Складнопідрядне речення складається з головного речення і одного або кількох підрядних. Підрядні речення граматично залежать від головного виконуючи в ньому функцію одного з членів речення. Залежно від цього вони поділяються підметові, присудкові, додаткові, означальні і обставинні.

Підрядні підметові речення виконують функцію підмета головного речення і приєднуються до головного речення сполучниками *that, whether* та сполучними займенниками і прислівниками *who, whom, whose, what, which, where, when, how, why* [12, с. 250].

Підрядне підметове речення може стояти після присудка головного речення. У цьому випадку на початку речення вживається ввідне *it*:

*It seemed to him that all would be well. Йому здавалося, що все буде*



*брав,*

*is my friend.*

*мій товариш.*

Підрядні означальні речення поділяються на обмежувальні, класифікуючі і описові. Обмежувальне означальне речення уточнює, про який саме предмет йде мова. Іменник, до якого відноситься обмежувальне означальне речення, вживається з означеним артиклем.

Класифікуюче означальне речення вказує, до якої групи або класу належить предмет, позначений іменником до якого відноситься підрядне речення. Такий іменник вживається з неозначеним артиклем. Якщо випустити класифікуюче означальне речення, зміст речення міняється або зовсім порушується.

Описове означальне речення містить додаткові відомості про особу або предмет, позначений іменником, до якого відноситься підрядне речення. Якщо таке речення випустити, зміст усього речення не зміниться.

Підрядні обставинні речення (adverbial clauses) виконують функцію різних обставин головного речення і поділяються на підрядні речення часу, місця, причини, наслідку, мети, способу дії, а також умовні та допустові речення.

Підрядні речення часу з'єднуються з головним реченням за допомогою сполучників *when* (коли), *after* (після того як), *before* (перш ніж, перед тим як), *while* (у той час як, поки), *as* (коли, в той час як, в міру того як), *till, until* (поки), *whenever* (кожного разу, коли), *as soon as* (як тільки), *as long as* (поки), *since* (з того часу як).

*There were tears in his eyes as*  
*he went downstairs.*

*Коли він спускався по*

*очах його були сльози.*

Підрядні речення місця з'єднуються з головним реченням за допомогою сполучників *where* де, куди; *wherever* де б не, куди б не.

*She stood where I had left her.*  
*залишив її.*

*Вона стояла там, де я*



єдина. Інколи сполучник *though* приєднує частину складного речення, що не виражає ніякої поступки [28, с. 266].

<i>Whatever it may be she has my</i>	<i>Щоб не було, я з нею цілком</i>
<i>full consent to.</i>	<i>погоджуюсь.</i>

Підрядні умовні речення найчастіше з'єднуються з головним реченням за допомогою сполучника *if* (якщо, якби).

*If I knew his address, I would write to him* *Якби я знав його адресу, я написав би йому.*

Умовні речення в англійській мові поділяються на речення реальної умови і нереальної умови. Речення реальної умови перекладаються на українську мову умовним реченням з дієсловом-присудком у дійсному способі; підрядні речення в них виражають реальні, здійсненні припущення. Речення реальної умови найчастіше стосуються майбутнього часу. Особливістю їх є те, що в підрядному реченні замість форм майбутнього часу вживається відповідна форма теперішнього часу. У реченнях реальної умови, що стосуються майбутнього часу, в підрядному реченні іноді вживається *Suppositional Mood*, що надає припущенню меншої імовірності [12, с. 263].

Якщо підрядне речення реальної умови стосується теперішнього або минулого часу, його присудок виражається відповідно теперішнім або минулим часом дійсного способу, а присудок головного речення може стояти в будь-якому часі, залежно від змісту, а також у наказовому способі.

У реченнях нереальної умови присудок підрядного речення виражає дію, що суперечить дійсності, малоімовірну або зовсім нездійсненну. На українську мову речення нереальної умови перекладаються умовним реченням з дієсловом в умовному стані.

У реченнях нереальної умови вживається *Conditional Mood* у головному реченні і *Subjunctive II* – в підрядному. Якщо дія підрядного речення стосується теперішнього або майбутнього часу, в ньому вживається *Present Subjunctive II*, якщо минулого – *Past Subjunctive II*. У головному

реченні вживається Present Conditional, якщо дія стосується теперішнього або майбутнього часу і Past Conditional, якщо дія стосується минулого часу.

Щоб підкреслити малоімовірність дії підрядного речення нереальної умови, що стосується майбутнього часу, вживається Suppositional Mood або сполучення форми *were* з інфінітивом з часткою *to*.

Якщо до складу присудка головного або підрядного речення нереальної умови входить дієслово *could* або *might*, то дія, що стосується теперішнього або майбутнього часу виражається формою неозначеного інфінітива, дія, що стосується минулого часу, формою перфектного інфінітива.

В умовних реченнях з дієсловами *were, had, should, could*, входять до складу присудка, сполучник *if* може бути випущений. В такому разі в умовному реченні непрямої порядок слів [15, с.215].

**1.3.3. Паралелізм в структурі складнопідрядного і простого речення.** Синтактико-семантичні відношення між головною і підрядною частинами складнопідрядного речення складають релевантну ознаку складнопідрядного речення як особливої структурної синтаксичної одиниці [13, с. 198].

Всі дослідники відмічають паралелізм в структурі складнопідрядного і простого речення. Відносини між частинами складнопідрядного речення побудовані за тією ж схемою, що і відносини між членами простого речення. Але із цього спостереження лінгвісти роблять різні висновки:

1) висловлюється точка зору, що нема принципової відмінності підрядних частин від членів простого речення, тому всю структуру в цілому слід розглядати як просте речення, за винятком тих утворень, в яких залежна предикативна одиниця займає таку позицію, що немає паралелі в простому реченні;

2) в зарубіжній лінгвістиці складнопідрядне речення розглядається як результат трансформації простого речення;

3) багато граматистів підкреслюють структурно-семантичну специфіку

номінації за допомогою включеної предикативної одиниці і вважають, що складнопідрядне речення являє собою самостійний структурний тип вищого синтаксичного рівня. В порівнянні з відповідним членом простого речення включене речення називає цілу ситуацію і містить показники затвердження чи заперечення предикації, вираження об'єктивної і суб'єктивної модальності, співвіднесення дії чи стану з моментом мовлення, а також виконує свої власні комунікативні завдання (зрозуміло, що всі ці аспекти співвідносяться з відповідними аспектами головного речення). Таким чином, можна зробити висновок, що підрядна частина складного речення і паралельний член простого речення виконують аналогічні, але не тотожні функції. В лінгвістиці паралелізм у функціонуванні визначається терміном «ізофункціональність», а самі паралельні одиниці – терміном «аналоги» [37, с. 185].

Формальною ознакою, що визначає підрядну частину є наявність в ній дієслова в особовій формі як центру підрядності. Необхідність підкреслити цю специфічну ознаку підрядної частини зумовила введення в лінгвістичний вжиток терміна «залежна предикативна одиниця».

Ізофункціональність підрядної частини і членів простого речення відбивається в класифікаціях підрядних частин. Найбільшого поширення у вітчизняному і зарубіжному мовознавстві отримала класифікація за синтаксичною роллю підрядних частин в структурі складнопідрядного речення. Згідно з основними шістьма синтаксичними положеннями в реченні виділяється шість основних типів залежних предикативних одиниць: підметові, присудкові, додаткові, обставинні, означальні і ввідні.

Прикладом функціональної класифікації може слугувати широко відома класифікація О.Есперсена. Згідно зі своєю теорією трьох рангів Есперсен виділяє первинні залежні предикативні одиниці (*That he will come is certain*), вторинні – в функції ад'юнктивів (*I like a boy who speaks the truth*) і третинні – в функції суб'юнктивів (*Lend me your knife that I may cut this string*). Есперсен застерігає від штучного

поділу складнопідрядного речення на «головне» і «підрядне». На його думку, такий поділ зазвичай знаходиться в протиріччі з реальним змістом і призначенням компонентів складнопідрядного речення [13, с.205].

Дослідники мовної семантики визначають роль підрядної частини в синтактико-семантичній організації речення термінами предикативно-аргументної структури за аналогією зі структурою простого речення. Наприклад, в реченні *I expect that he will go* семантична структура аналізується як I (Experiencer) expect X (Patient), а включені предикативні одиниці розглядаються як результат «комплементизації» (перетворення в комплемент), «релятизації» (перетворення у відносну підрядну частину), «номіналізації» (перетворення в називну підрядну частину).

Виділені на основі різних принципів типи залежних предикативних одиниць при аналізі певного мовного матеріалу піддаються подальшій субласифікації.

Але лінгвісти також намагаються знайти щось спільне в різних типах складнопідрядних речень. У вітчизняному мовознавстві, отримали розвиток ідеї про поділ всіх складнопідрядних речень на одночленні і двочленні (за новішою термінологією – нерозчленовані і розчленовані). Головний принцип такого поділу – ступінь зв'язності підрядного речення з головним. Основним показником нерозчленованого складнопідрядного речення є граматична і смислова незакінченість головного речення, що виникає з двох причин: 1) внаслідок відсутності одного із головних членів речення – підмета чи присудка (*That we need more equipment is obvious. The point is that we're leaving*); 2) у зв'язку з наявністю у головній частині слів співвіднесених чи корелювальних із сполучником чи сполучним словом підрядної частини і слів, що потребують пояснення в підрядному реченні (*In a sense, he was being just as realistic as he thought*). Нерозчленовані речення характеризуються закріпленням місцем підрядної частини. До нерозчленованих складнопідрядних речень в англійській мові можна віднести наступні типи речень: підметові, предикативні, додаткові,

обмежувальні, означальні, обставинні степені і порівняння.

В розчленованій будові граматичними ознаками структурної завершеності головної частини є: 1) наявність обох членів речення; 2) відсутність в головному реченні слів, що співвідносяться з якимось словом в підрядній частині або потребують уточнення свого значення за допомогою підрядної частини. Важливою граматичною ознакою будь-яких розчленованих речень також є відсутність закріпленого положення. До розчленованих складнопідрядних речень відноситься багато підкласів обставинних речень, описових означальних речень. Наприклад: *No one noticed the change in him when we were sitting in the combination room. She went with Elsie, who knew the way.*

Питання щодо поєднання частин складнопідрядного речення тісно прилягає до питання про центр підрядності. Той член головної частини, що потребує присутності підрядного члена, в даному випадку – підрядної частини, є центром підрядності або опорним словом. В залежності від лексичних і граматичних особливостей опорного слова сполучуваність центру підрядності і підрядної частини може бути обов'язковою або факультативною. При обов'язковій сполучуваності підрядна частина має відкриту структуру, тобто граматично не завершену. В розглянутій класифікації відкритою структурою характеризуються нерозчленовані речення.

Зовнішні і внутрішні зв'язки між частинами складнопідрядного речення дають можливість складному реченню функціонувати в якості єдиної комунікативної одиниці.

Розглянувши основні позиції різних типів підрядних предикативних одиниць, можна зробити висновок, що їх положення підлягає тим самим закономірностям, що і положення відповідних членів простого речення [13, с. 216].

#### 1.4. Реалізація теми та реми у складнопідрядному реченні

На нинішньому етапі розвитку лінгвістики погляди на речення як предмет вивчення синтаксису розширились. Складнопідрядне речення (далі СПР) часто кваліфікуються по співвіднесеності з будь-яким із слів в головному реченні – підметом, присудком тощо. Заперечення проти цього принципу, як зазначає Н.Л.Слюсарєва, базуються на тому, що, по-перше, співвіднесення підрядного речення з дієсловом визначається не роллю даного дієслова як присудка, а його семантикою і, по-друге, деякі підрядні співвідносяться з усім головним реченням, один з елементів якого не обов'язково ведучий, слугує центром підпорядкування чи корелятом [55, с. 167].

В англійській мові, для якої характерним є суміщення підмета і теми, аналіз підметових підрядних дає змогу підійти до цікавих висновків. У таких прикладах як:

*Whatwasimportanttoherwasm matrimony: Whatevercanblowmenupcanblow .societyup; HowthisdeathwouldaffectFleurhadbeguntotroubleSoames* (Барх., Шмеллинг) звергає на себе увагу той факт, що тут явно виділяються дві рематичні групи, які співвідносяться як послідовне підпорядкування, яке дещо нагадує випадок подвійної реми. Однак оскільки перша повна тема-рематична структура, у свою чергу, виступає у вигляді теми до другої реми, то створюється інше співвідношення тематичних груп, яке може бути названо двовершинною темою (термін Г.А.Золотової). Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ .

Двовершинна тема, таким чином, з'являється тоді коли в її складі є додаткова тема-рематична конструкція. Якщо у реченні до підмета приєднується приклад у вигляді розгорнутої тема-рематичної структури: *The taxi-driver, who had lowered the hood of the taxi, began to help to lift the cage on*, то ми також розглядаємо такі випадки як приклад двовершинної теми, схематичне зображення якої є аналогічним попередньому прикладу.

Двовершинна тема останнього типу створює в реченні домінантність саме теми, що видно при порівнянні з реченням, в якому передається аналогічний зміст, але при цьому використовується координативне ускладнення реми: *The taxi-driver had lowered the hood of the taxi and began...*, тобто домінує поле реми. Двовершинна тема є однією з властивостей складного речення, тоді коли подвійна рема характерною є для простого речення.

Стосовно речень типу: *It is not known yet whether they will come today; it is uncertain when we shall start*, то їх слід розглядати як конструкції з двома поєднаними повними тема-рематичними структурами, крім того, у другому прикладі наявною є подвійна рема.

Розгортання рематичної частини, тобто того, що називається підрядними присудковими реченнями, дає, як правило, досить звичний випадок спряження тема-рематичних структур: *That's what I do; The fact was, he did not understand them* [7, с. 396]:

$T_1 \rightarrow R_1$

$T_2 \rightarrow R_2$  - підрядні у цьому випадку є комунікативним центром.

Стосовно підрядних додаткових та обставинних, то вони дають нам приклади найрізноманітніших конфігурацій тема-рематичних структур – від ланцюгоподібного з'єднання до променеподібного. У цих реченнях одна рема-тематична структура йде за іншою, розгортаючись у лінійній послідовності. Променеподібне розгортання має місце, коли кожна із тема-рематичних структур, що приєднуються співвідносна з одним центром підпорядкування. Як підрядні підметові, так і підрядні присудкові мають свою специфіку з точки зору актуального членування [52, с. 38].

Приклади підрядних присудкових речень показують, що вони відносяться до рематичної частини, яка є невід'ємною складовою, що поповнює, дієслово-зв'язку, тобто ввідний рему елемент: *The trouble is that I have lost this address;*

*The great thing about this ship is that you can always get a swim;*

*Work is what keeps life going; The truth is, I am free, I am healthy, I am happy,*

*andIamutterlymiserable*(приклад променеподібного з'єднання);*ItseemsthatIamnotexpected.*

Оскільки наявність другої рематичної частини є обов'язковою, то цілком закономірно визначити ці випадки як двовершинну рему на відміну від ускладнення останньої розгортання елементів, які входять до складу реми, як додатки та обставини.

Все сказане вище дає підстави стверджувати, що у складному реченні на тема-рематичні структури кожної його відносно самостійної частини накладається загальний контур втілення комунікативної інтенції мовця.

Якщо в дволанцюгових СПР на дві тема-рематичні структури накладаються відношення комунікативного ядра (центра) і уточнююча, то багатоланцюгові речення становлять завдання встановлення, так би мовити, макротемі і макрореми і виявлення при цьому того спільного, що цементує окремі ланки в моноліт, тобто аналіз напруги всієї структури [55, с. 170-171]. Таким чином, складне речення можна розглядати як одиницю із спільною темою, яка організовує всі його частини, що й виступають засобом її розкриття.

Як показало проведене дослідження глибини СПР у художньому мовленні [9, с. 15], найбільш вживаними є структури з двома та трьома підрядними.

Поле напруги створюється наростанням комунікативної значимості від теми до реми, а для складного речення, тобто в межах макрополя, - від макротемі до макрореми: *Clyde, IcamehomebecauseIthoughtIcouldtrustyou.*

В межах макрополя виникають комунікативні мікрополя в кожному з компонентів відповідного ярусу, і, відповідно, утворюються проміжні напруги. Візьмемо наприклад

речення: *Shecouldhardlybelieveherearswhenhetoldherthathecarednothingforher*, де в межах макротемі, тобто першої ланки вміщується мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією, друге мікрополе складається з двох наступних

підрядних, кожне з яких всередині має свою структуру, а разом вони створюють макрорему, однак напруга проміжного характеру *whenhetoldher* вирішується лише в узгодженні з підрядним наступного ярусу, а загальна напруга – у русі від макротемати до макрореми.

Помічено, що не завжди головне речення передує підрядному, носієві максимальної інформації, іноді підрядне речення передує головному. До того ж у тому випадку коли рематична сфера знаходиться в постпозиції чи препозиції до тематичної, то для англійської мови характерним є і своєрідне інкорпорування цих сфер.

Наприклад:

*HesaidhehadinstructedmewhenIwasworkingforhimnevertotakeanydrinks* – тематична сфера складається з головного і підрядного обставинного речень, а рематична «втручається» в неї однією своєю частиною, і так само стає розбитою на дві частини. Це взаємне чергування елементів тематичного компонента актуального членування з елементами рематичного компонента знаходить своє відображення в інтонаційному малюнку всього складного речення, яке має скачкоподібний характер. Щоправда трапляються випадки, коли відбувається інкорпорування елементів тематичної сфери в рематичну: *TheirconversationasiftheyknewIhadwakenedthemwasclosingup*. У таких випадках речення оформляється відповідним інтонаційним малюнком. Слід також відмітити, що в СПР, більшою мірою аніж в інших структурах, визначення тематичної сфери і макротемати залежить від зв'язку з попереднім контекстом.

Таким чином, комунікативна напруга є силою, яка утворює все складне речення. У контексті всієї розповіді ремотворчі другі частини виступають як пояснюючі сказаного у першій частині і цим самим повідомляють нову і дуже важливу інформацію.

Комунікативне навантаження – це не другорядний продукт-додаток до членів речення, а їх первинна комунікативна функція, власне, заради чого

пишеться і промовляється все речення. Логіко-комунікативне членування речення являє собою по суті первинне членування, на більш високому рівні. Не випадково й те, що спочатку воно було назване (В.Матезіусом) актуальним, тобто дійсним, змістовим, в той час як у традиційній граматиці на першому плані завжди у якості основного формальне членування, тобто синтаксичний розбір за членами речення, за формально-граматичними рисами. Але при розгляді речення тільки у плані його формально-граматичної структури неможливо більш глибоко зрозуміти суть синтаксичних категорій [15, с. 76].

Основним принципом членування речення на логіко-комунікативному рівні є принцип базисного розподілу степенів комунікативного динамізму (далі - КД), що був сформульований Я.Фірбасом. Згідно його концепції, елемент речення, що має найменший степінь КД, складає тему повідомлення. А ті елементи, що несуть КД вищого степеня, являють рему. На додачу до теми і реми він виділяє ще перехідний елемент (Пе, або *Transitionelement* – Те, англійською), який у сенсі КД стоїть, з одного боку, вище теми, але з іншого боку, нижче реми. Наприклад: *The day came*(theme) *when*(transition) *it suddenly occurred to him*(rheme). Цей принцип актуального членування здається найбільш вичерпним і таким, що об'єктивно вірно відображає головну, мету і призначення синтаксису мови.

За думку В.Івшина, цей принцип актуального членування речення найбільш точно і об'єктивно вірно відображає основну мету і завдання синтаксису речення. Саме за цим принципом він вводить одиниці синтаксису мовлення – вихідний пункт (далі – Вп), тема (далі – Т), перехідний елемент (далі – Пе), предикема (далі – П) і ситуативний елемент (далі – Се), які мають різні степені КД. Серед них найменший степінь КД має тема, найбільший – предикема і проміжний між ними – перехідний елемент, що виражається завжди дієсловом-зв'язкою або дієсловом-присудком, і предикативно не виділяється [31, с. 94].

Якщо підмет і присудок є головними безпосередньо складовими (далі - БС) речення, як поняття синтаксичні, виділяються як такі, що мають максимальну довжину в результаті синтаксичного членування (розбору) речення, то на логіко-комунікативному рівні висловлювання також повинно мати і має відповідні БС, що співвідносяться з БС речення, а також ті, що не співвідносяться з ними.

Перший безпосередньо складовий елемент висловлювання, який несе найменший ступінь КД, складає тему, яка, як вважає Я.Фірбас, далеко не завжди безпосередньо пов'язана з предметом думки. Вона може бути пов'язана з предметом думки і опосередковано. Тема висловлювання – лише умовний термін і не є темою якогось повідомлення (розповіді) у прямому і не термінологічному розумінні цього слова, це лише безпосередньо складовий елемент висловлювання, який на синтаксичному рівні може бути представлений іменником або субстантивним словосполученням або займенником у функції підмета, і іменником або іменним словосполученням або займенником у різних функціях.

Другий безпосередньо складовий елемент висловлювання несе найвищий ступінь КД і завжди супроводжується зміною основного тону на останньому наголошеному складі останнього наголошеного слова фраземи або фрази у бік підвищення чи пониження, що і визначає ядро комунікативного центру висловлювання – ядро предикеми. З семантичної точки зору це найважливіша і найбільш значуща частина висловлювання, що на синтаксичному рівні співвідноситься найчастіше із присудком речення.

Основний розподіл ступенів КД в ідеальній структурі висловлювання представляє послідовність: тема – перехідний елемент – предикема.

На противагу бінарності В.Матезіуса та Л.В.Щерби та тріаді Я.Фірбаса, В.Д. Івшин вводить поняття вихідного пункту висловлювання, що на синтаксичному рівні структурно співвідноситься з підметовим та прямим доповненням, і поняття ситуативного елемента висловлювання, що дає в

основному просторово-часову характеристику дії і на синтаксичному півні структурно співвідноситься з обставинами місця і часу, і частково з іншими обставинами, що предикативно не виділяються.

Отже, речення слід розглядати у двох розділах граматики: а) у розділі традиційного синтаксису (на синтаксичному рівні) як номінативну і побутову одиницю синтаксичної побудови, як одиницю мови і б) у розділі комунікативного (актуального) синтаксису (на логіко-комунікативному рівні) як висловлювання, як одиницю мовлення [15, с. 78].

Як підсумок, сказаного вище можна зазначити, що для складнопідрядного речення будь-якого типу організуючим фактором є інтенція мовця, яка виражається у розгортанні і знятті комунікативної напруги на протязі всього речення і втілюється в інтонаційному малюнку та у використанні засобів структурного синтаксису.

### **Висновки до Розділу 1**

Таким чином, все сказане дає змогу зробити висновок, що у синтаксисі складного речення між англійською і українською мовами виявляється ряд аналогічних характеристик. Проте цілком ототожнювати цю їх граматичну ділянку все ж не можна. Ряд відмінностей спостерігається в кожній з порівнюваних мов, причому не стільки в типах речень чи засобах їх зв'язку, скільки в поширенні типів та засобів, їх функціональному навантаженні. Проявляється більша формалізованість синтаксичної моделі англійського речення порівняно з українським. В українському синтаксисі констатуємо більшу структурну варіативність речення, багатство морфологічних засобів.

Саме речення є одним із найважливіших аспектів лінгвістики, адже в реченні перетинаються всі сфери, в яких існує мова. Також речення виступає не тільки як набір компонентів, граматично і семантично пов'язаних між собою, а й як основна одиниця мовлення, головною функцією якої є комунікативна.

Проблема темо- та ремоідентифікації є головною під час вивчення

комунікативного рівня мови. Логіко-комунікативне членування речення являє собою по суті первинне членування, на більш високому рівні, адже при розгляді речення тільки у плані його формально-граматичної структури неможливо більш глибоко зрозуміти суть синтаксичних категорій.

Для складнопідрядного речення будь-якого типу організуючим фактором є інтенція мовця, яка виражається у розгортанні і знятті комунікативної напруги на протязі всього речення і втілюється в інтонаційному малюнку та у використанні засобів структурного синтаксису.

## РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ЛОГІКО-ГРАМАТИЧНОГО ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

### 2.1. Збереження тема-рематичного членування складнопідрядного речення при перекладі

*Something seemed to tell me that I was on the verge of a terrible crisis in my life.*

*Ніби якийсь голос промовляв мені, що на мене чекає якийсь суттєвий перелом у житті.*

До складу цього складнопідрядного речення входить підрядне додаткове, приєднане до головного речення сполучником *that*. В цьому реченні перша повна тема-рематична структура (*Something(T)seemedtotell(P)me(Вп)*) виступає у вигляді теми до другої реми, що представлена мікрополем зі своєю тема-рематичною структурою (*that(Пе) I(T) was(P) on the verge of a terrible crisis in my life(Се)*). Таким чином, створюється інше співвідношення тематичних груп, яке може бути названо двовершинною темою. Можливе наступне схематичне зображення даного речення  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До

складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне додаткове, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *що*. Макротему цього речення складає головне речення, в межах якого міститься мікрополе зі своєю тема-рематичною конструкцією – *Ніби якийсь голос* (Т) *промовляв* (Р) *мені* (Вп). Макрорему, в межах якої міститься друге мікрополе, складає підрядне речення. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

*I had a strange feeling that fate had in store for me exquisite joys and exquisite sorrows.*

*Я незрозуміло відчував, що доля підготувала для мене виняткові радощі та страждання.*

Підрядна частина даного речення – підрядне додаткове речення приєднується до головного сполучником *that*. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *I*(Т)*had a strange feeling*(Р) і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *that*(Пе)*fate*(Т)*had in store for me*(Р)*exquisite joys and exquisite sorrows* (Вп). Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином [(Т + Р)=Т<sub>1</sub>] →R<sub>1</sub>. До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне додаткове, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *що*. Головне речення складає мікротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *Я* (Т) *незрозуміло відчував* (Р). Друге мікрополе складає підрядне речення *що* (Пе) *доля* (Т) *підготувала для мене* (Р) *виняткові радощі та страждання* (Вп). Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі – [(Т + Р)=Т<sub>1</sub>] →R<sub>1</sub>. Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

*When poor Southwark got into the divorce court, their indignation was quite magnificent.*

*Коли справа про розлучення бідлахи Саутворка дійшла до суду,*

***обурення суддів було досить бурхливим.***

Дане складнопідрядне речення містить в собі підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *when*. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-рематична структура *theirindignation(T)wasquitemagnificent(P)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: *(When(Пе)poorSouthwark(T)got(P)intothedivorcecourt(Ce))*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника коли. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *обурення суддів (Т) було досить бурхливим (Р)*. Підрядна частина складає макрорему повідомлення *Коли (Пе) справа про розлучення бідолахи Саутворка (Т) дійшла (Р) до суду (Се)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

***While I was painting it, Dorian Gray sat beside me.***

***Доріан сидів поруч зі мною, коли я її малював.***

В цьому складнопідрядному реченні міститься підрядне обставинне речення часу, що з'єднується з головним реченням за допомогою сполучника *while*. В даному випадку представлений досить звичний випадок спряження тема-рематичної структури. Макротема складає головне речення *DorianGray(T)sat(P)besideme(Ce)*. Макрорема представлена рідрядним реченням і також містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою *While(Пе)I(T)waspainting(P)it(Вп)*. Схематичне зображення даного речення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . При перекладі ми також маємо складнопідрядне речення, яке містить лише одне підрядне часу, приєднане сполучником коли. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *Доріан (Т) сидів (Р) поруч зі мною*

(Се). Підрядна частина складає макрорему повідомлення *коли* (Пе) я (Т) її (Вп) *малював* (Р).

Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

*As long as I live, the personality of Dorian Gray will dominate me.*

*Поки я живу, особистість в ролі Доріана Грея пануватиме наді мною.*

До головного речення в цьому складнопідрядному реченні приєднується підрядне часу за допомогою сполучника *aslongas*. До складу макротемі входить наступне мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *thepersonalityofDorianGray(Т)willdominate(Р)me(Вп)*. Друге мікрополе зі своєю структурою представлене підрядним реченням *Aslongas(Пе)I(Т)live(Р)*. Можливе наступне схематичне зображення даного речення  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ .

Аналогічно до складу цього речення в перекладі входить підрядне речення часу, що приєднується до головного за допомогою сполучника *поки*. Макротеми повідомлення складає головне речення – *особистість в ролі Доріана Грея* (Т) *пануватиме* (Р) *наді мною* (Вп). Макрорема виражена підрядним реченням, що містить в собі тема-рематичну структуру – *Поки* (Пе) *я* (Т) *живу* (Р). В перекладі схематичне зображення речення є аналогічним. Отже, рамочна конструкція зберігається.

*He pictured to himself with silent amusement the tedious luncheon that he had missed by staying so long with Basil Hallward.*

*Він з невимовним захопленням малював той нудний сніданок, що він пропустив так довго залишаючись у Безіла Голворда.*

Дане складнопідрядне речення містить в собі підрядне означальне, що уточнює, про який саме предмет іде мова, і приєднується до головного речення за допомогою сполучника *that*. В цьому реченні перша повна тема-рематична структура *(He(Т)pictured(Р)tohimselfwithsilentamusementthetedioussluncheon(Вп))* виступає

у вигляді теми до другої реми, що представлена мікрополем зі своєю тема-рематичною структурою *(that(Пе)he(Т)hadmissedbystayingsolong(Р)withBasilHallward(Вп))*. Таким чином, створюється інше співвідношення тематичних груп, що можна назвати двовершинною темою. Схематичне зображення даного складнопідрядного речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . При перекладі до складу даного речення входить підрядне означальне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *що*. Головна частина цього речення складає макротему або перше мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою *Він (Т) з невимовним захопленням малював (Р) той нудний сніданок (Вп)*. Друге мікрополе представлене підрядним реченням *що (Пе) він (Т) пропустив так довго залишаючись (Р) у Безіла Голворда (Се)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі. Отже, рамочна конструкція зберігається при перекладі.

***Eachclasswouldhavepreachedtheimportanceofthosevirtues, forwhosetheexercisetherewasnonecessityintheirownlives.***

***Кожен клас не проти проповідувати вагомість тих чеснот, виконання яких в його житті не має ніякого значення.***

Дане складнопідрядне речення містить в собі підрядне означальне, приєднане за допомогою сполучного слова *forwhose*. Головне речення *Eachclass(Т)wouldhavepreached(Р)theimportanceofthosevirtues(Вп)* складає макротему, де вміщується мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією. Друге мікрополе складається з підрядного речення із своєю структурою *forwhose(Пе)exercise(Т)therewasno(Р)necessity(Вп)intheirownlives(Се)*. Можливе наступне схематичне зображення цього речення  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . Як в оригіналі, так і при перекладі до складу речення входить підрядне означальне, що приєднується за допомогою сполучника *яких*. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру *Кожен клас (Т) не проти проповідувати (Р) вагомість*

*тих чеснот* (Вп). Друге мікрополе складає макрорему повідомлення виконання (Т) яких (Пе) в його житті (Се) не має ніякого значення (Р). Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . Таким чином, рамочна конструкція зберігається при перекладі.

***When he caught sight of Lord Henry,  
a faint blush coloured his cheeks for a moment.***

***Коли він зустрівся поглядом з Лордом Генрі він децю на мить зашарівся.***

До складу цього складнопідрядного речення входить підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *when*. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-рематична структура *a faint blush(T) coloured(P) his cheeks(Вп) for a moment(Се)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: *When(Пе) he(T) caught(P) sight of Lord Henry(Вп)*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника *коли*. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *він (Т) децю на мить (Се) зашарівся (Р)*. Підрядна частина складає макрорему повідомлення *Коли (Пе) він (Т) зустрівся поглядом (Р) з Лордом Генрі (Вп)*. Схематичне зображення при перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

***When Aunt Agatha sits down to the piano,  
she makes quite enough noise for two people.***

***Коли тітка Агата сідає за рояль, вона зчиняє шум за двох.***

Дане складнопідрядне речення містить в собі підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *when*. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-

рематична структура *she(T)makes(P)quiteenoughnoisefortwopeople(Вп)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: *When(Пе)AuntAgatha(T)sitsdown(P)tothepiano(Се)*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника коли. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *вона (Т) зчиняє (Р) шум за двох (Вп)*. Підрядна частина складає макрорему повідомлення *Коли (Пе) тітка Агата (Т) сідає (Р) за рояль (Се)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

***IfDorianwishesit, ofcourseyoumuststay.***

***Якщо Доріан так бажає, то ти, звичайно, повинен залишитися.***

Підрядна частина даного речення – підрядне умовне речення приєднується до головного сполучником *if*. Макрорему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру (*ofcourseyou(T)muststay(P)*) і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *If(Пе)Dorian(T)wishes(P)it(Вп)*. Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До складу складнопідрядного речення при перекладі також входить підрядне умовне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *якщо*. Головне речення складає макрорему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *то ти (Т), звичайно, повинен залишитися (Р)*. Друге мікрополе складає підрядне речення *Якщо (Пе) Доріан (Т) так (Вп) бажає (Р)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ .

Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

***Always! That is a dreadful word. It makes me shudder when I hear it.Завжди!***

*Це жахливе слово. При одній лише думці про нього я починаю тремтіти.*

Дане складнопідрядне речення містить в собі підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *when*. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-рематична структура *It(T)makesmeshudder(P)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: *when(Пе)I(T)hear(P)it(Вп)*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . В перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника коли. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *я (Т) починаю тремтіти (Р)*. Підрядна частина складає макрорему повідомлення *При (Пе) одній лише думці (Р) про нього (Вп)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

*A look of joy came into his eyes, as if he had recognised himself for the first time.*

***В його очах промайнув промінь радості, ніби він вперше себе впізнав.***

Підрядна частина даного речення – підрядне присудкове речення приєднується до головного сполучником *asif*. Макрорему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *Alookofjoy(T)came(P)intohiseyes(C)* і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *asif(Пе)he(T)hadrecognised(P)himself(Вп)forthefirsttime(Се)*. Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне додаткове, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *ніби*. Головне речення складає макрорему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *В його очах (Се) промайнув (Р) промінь радості (Т)*. Друге мікрополе складає підрядне речення *ніби (Пе) він*

(Т) *вперше* (Се) *себе* (Вп) *впізнав* (Р). Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі – [(Т + R)=T<sub>1</sub>] →R<sub>1</sub>. Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

*As he thought of it, a sharp pang of pain struck through him like a knife and made each delicate fibre of his nature quiver.*

*Згадавши про це, його тіло наче ножем гостро пронизав біль і змусив кожну жилку його тіла задрожжати.*

В цьому складнопідрядному реченні міститься підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *as*. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-рематична структура *asharppangofpain(T)strucklikeaknifeandmadequiver (P)throughhim;eachdelicatefibreofhisnature(Вп)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: *As(Пе)he(T)thought(P)ofit(Вп)*.

Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді [(Т + R)=T<sub>1</sub>] →R<sub>1</sub>. В перекладі частини складнопідрядного речення поєднуються безсполучниковим зв'язком. Підрядна частина виражена дієприслівниковим зворотом. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *його тіло (Вп) наче ножем гостро пронизав (Р) біль (Т) і змусив задрожжати (Р) кожну жилку його тіла (Вп)*. Підрядна частина складає макрорему повідомлення *Згадавши (Р) про це (Вп)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення зберігається.

*I am jealous of everything whose beauty does not die. I am jealous of the portrait you have painted of me.*

*Я заздрю всьому, чия краса безсмертна. Я навіть заздрю портрету, що ви намалювали з мене.*

Підрядна частина даного речення – підрядне означальне описове речення приєднується до головного сполучником *whose*. Макрорему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну

структуру:  $I(T)am(Пе)jealous(P)ofeverything(Вп)$  і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рема-тичною організацією:  $whose(Пе)beauty(T)doesnotdie(P)$ . Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне означальне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *чия*. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рема-тичною структурою –  $Я (T) заздрю (P) всьому (Вп)$ . Друге мікрополе складає підрядне речення *чия (Пе) краса (T) безсмертна (P)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

***“Ifyouletanyonehaveitbutme, Basil, Ishallneverforgiveyou!”  
criedDorianGray; “andIdon’tallowpeopletocallmeasillyboy.”***

***Безіле, якщо ви дозволите комусь іншому володіти цим портретом,  
я вам ніколи цього не пробачу, – викрикнув Доріан Грей, – і я нікому не  
дозволяю називати мене дурненьким хлопчиною.***

До складу цього складнопідрядного речення входить підрядне умовне, що приєднується до головного сполучником *if*. Макротему цього речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рема-тичну структуру:  $I(T)shallnever(Се)forgive(P)you(Вп)$  і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рема-тичною організацією:  $If(Пе)you(T)let(P)anyonehaveitbutme(Вп)$ , *Basil* (номінативно-комунікативна P). Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До складу складнопідрядного речення в перекладі також входить підрядне умовне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *якщо*. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рема-тичною структурою –  $я (T) вам (Вп) ніколи (Се) цього не пробачу (P)$ . Друге мікрополе складає підрядне речення *Безіле (номінативно-комунікативна P), якщо (Пе) ви (T) дозволите (P) комусь іншому володіти цим портретом (Вп)*. Схематичне зображення

цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі – [( T + R)=T<sub>1</sub>] →R<sub>1</sub>. Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

*The* *l* *a* *d* *h* *e* *s* *i* *t* *a* *t* *e* *d* *,* *a* *n* *d* *l* *o* *o* *k* *e* *d* *o* *v* *e* *r* *a* *t* *L* *o* *r* *d* *H* *e* *n* *r* *y* *,*  
*w* *h* *o* *w* *a* *s* *w* *a* *t* *c* *h* *i* *n* *g* *t* *h* *e* *m* *f* *r* *o* *m* *t* *h* *e* *t* *e* *a* *-* *t* *a* *b* *l* *e* *w* *i* *t* *h* *a* *n* *a* *m* *u* *s* *e* *d* *s* *m* *i* *l* *e* *.*

*Ю* *н* *а* *к* *з* *н* *я* *к* *о* *в* *і* *і* *з* *и* *р* *к* *н* *у* *в* *н* *а* *Л* *о* *р* *д* *а* *Г* *е* *н* *р* *і* *,* *щ* *о* *і* *з* *з* *а* *ч* *а* *р* *о* *в* *а* *н* *о* *ю*  
*п* *о* *с* *м* *і* *ш* *к* *о* *ю* *с* *п* *о* *с* *т* *е* *р* *і* *г* *а* *в* *з* *а* *н* *и* *м* *и* *,* *с* *и* *д* *я* *ч* *и* *з* *а* *с* *т* *о* *л* *и* *к* *о* *м* *.*

Підрядна частина цього речення – підрядне підметове речення приєднується до головного сполучним займенником *who*. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *The* *l* *a* *d* *(* *T* *)* *h* *e* *s* *i* *t* *a* *t* *e* *d* *,* *a* *n* *d* *l* *o* *o* *k* *e* *d* *o* *v* *e* *r* *(* *P* *)* *a* *t* *L* *o* *r* *d* *H* *e* *n* *r* *y* (Вп) і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *who* *(* *T* *)* *w* *a* *s* *w* *a* *t* *c* *h* *i* *n* *g* *(* *P* *)* *t* *h* *e* *m* *f* *r* *o* *m* *t* *h* *e* *t* *e* *a* *-* *t* *a* *b* *l* *e* *(* *C* *e* *)* *w* *i* *t* *h* *a* *n* *a* *m* *u* *s* *e* *d* *s* *m* *i* *l* *e* (Вп). Як бачимо, в цьому реченні сполучний займенник відіграє роль теми повідомлення. Схематичне зображення цього речення виглядає наступним чином [( T + R)=T<sub>1</sub>] →R<sub>1</sub>. До складу складнопідрядного речення в перекладі також входить підрядне підметове, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *що*. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *Ю* *н* *а* *к* *(* *T* *)* *з* *н* *я* *к* *о* *в* *і* *і* *з* *и* *р* *к* *н* *у* *в* *(* *P* *)* *н* *а* *Л* *о* *р* *д* *а* *Г* *е* *н* *р* *і* *(* *В* *п* *)*. Друге мікрополе складає підрядне речення *щ* *о* *(* *T* *)* *і* *з* *з* *а* *ч* *а* *р* *о* *в* *а* *н* *о* *ю* *п* *о* *с* *м* *і* *ш* *к* *о* *ю* *(* *В* *п* *)* *с* *п* *о* *с* *т* *е* *р* *і* *г* *а* *в* *з* *а* *н* *и* *м* *и* *(* *P* *)* *,* *с* *и* *д* *я* *ч* *и* *з* *а* *с* *т* *о* *л* *и* *к* *о* *м* *(* *C* *e* *)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі – [( T + R)=T<sub>1</sub>] →R<sub>1</sub>. Таким чином, рамочна конструкція збережена при перекладі.

*A* *t* *h* *e* *d* *o* *o* *r* *c* *l* *o* *s* *e* *d* *b* *e* *h* *i* *n* *d* *t* *h* *e* *m* *,*  
*t* *h* *e* *p* *a* *i* *n* *t* *e* *r* *f* *l* *u* *n* *g* *h* *i* *m* *s* *e* *l* *f* *d* *o* *w* *n* *o* *n* *a* *s* *o* *f* *a* *.* *A* *l* *o* *o* *k* *o* *f* *p* *a* *i* *n* *c* *a* *m* *e* *i* *n* *t* *o* *h* *i* *s* *f* *a* *c* *e* *.*

*Я* *к* *т* *і* *л* *ь* *к* *и* *д* *в* *е* *р* *і* *з* *а* *н* *и* *м* *и* *з* *а* *ч* *и* *н* *и* *л* *и* *с* *ь* *,* *х* *у* *д* *о* *ж* *о* *ж* *н* *и* *к* *в* *м* *о* *с* *т* *и* *в* *с* *я* *н* *а*  
*д* *и* *в* *а* *н* *і* *.* *Н* *а* *й* *о* *г* *о* *о* *б* *л* *и *ч* *ч* *і* *з* *'* *я* *в* *и* *в* *и* *с* *я* *в* *и* *р* *а* *з* *б* *о* *л* *ю* *.**

Дане складнопідрядне речення містить в собі підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *as*.

Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макротеми. Тому перша тема-рематична структура *thepainter(T)flunghimself(P)downonasofa(Ce)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: *As(Πe)thedoor(T)closed(P)behindthem(Ce)*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . В перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучного слова як тільки. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *художник (Т) вмотився (Р) на дивані (Ce)*. Підрядна частина складає макрорему повідомлення *Як тільки (Πe) двері (Т) за ними (Ce) зачинились (Р)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

***WhenLordHenryenteredtheroom,  
hefoundhisunclesittinginaroughshooting-coat,  
smokingacherootandgrumblingoverTheTimes.***

***Коли Лорд Генрі увійшов до кімнати, там сидів його дядько в грубій мисливській куртці, курил сигару та бурмотів щось читаючи газету.***

Речення містить в собі підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *when*. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макротеми. Тому перша тема-рематична структура *he(T)found(P)hisunclesitting(Вп)inaroughshooting-coat(Ce), smokingacherootandgrumblingoverTheTimes (Вп)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: *When(Πe)LordHenry(T)entered(P)theroom(Ce)*.

Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника коли. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі

мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *там сидів* (Р) *його дядько* (Т) *в грубій мисливській куртці* (Вп), *курив* (Р) *сигару* (В) *та бурмотів* (Р) *щось читаючи газету* (Вп). Підрядна частина складає макрорему повідомлення *Коли* (Пе) *Лорд Генрі* (Т) *увійшов* (Р) *до кімнати* (Се). Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

***The Queen used to ask me about the English noble how was always quarrelling with the cabmen about their fares.***

***Королева зазвичай розпитує мене про пера, що постійно свариться з візниками через плату за проїзд.***

Підрядна частина цього речення – підрядне додаткове речення приєднується до головного сполучним займенником *who*. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *The Queen* (Т) *used to ask* (Р) *me about the English noble* (Вп) і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *who* (Т) *was always* (Се) *quarrelling* (Р) *with the cabmen about their fares* (Вп). Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином [(Т + Р)=Т<sub>1</sub>] → R<sub>1</sub>. До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне означальне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучного займенника *що*. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *Королева* (Т) *зазвичай розпитує* (Р) *мене про пера* (Вп). Друге мікрополе складає підрядне речення *що* (Т) *постійно* (Се) *свариться* (Р) *з візниками через плату за проїзд* (Вп). Таким чином, як в оригіналі, так і в перекладі сполучний займенник відіграє в реченні роль не перехідного елемента, як зазвичай, а теми повідомлення. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі – [(Т + Р)=Т<sub>1</sub>] → R<sub>1</sub>. Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

*“Oh! But I have seen specimens of the inhabitants,” answered the duchess vaguely. “I must confess that most of them are extremely pretty.”*

*О! Але я бачила різні типи мешканців, – невизначено промовила герцогиня, – і мушу визнати, що більшість із них надзвичайно красиві.*

Підрядна частина даного речення – підрядне додаткове речення приєднується до головного сполучником *that*. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *I(T)mustconfess(P)* і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *that(Пе)mostofthem(T)areextremelypretty (P)*. Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне означальне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *що*. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *і мушу визнати (P)*. Друге мікрополе складає підрядне речення *що (Пе) більшість із них (Т) надзвичайно красиві (P)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

*LordHenrylookedoveratMr. Erskine. “Humanitytakesitselftooseriously. Itistheworld’soriginalsin. Ifthecavemanhadknown how to laugh, history would have been different.*

*Лорд Генрі поглянув на містера Ерскіна. Людство сприймає себе надто серйозно — це первісний гріх світу. Якби печерна людина вміла сміятись, історія б склалась по-іншому.*

До складу цього речення входить підрядне умовне речення, що приєднується до головного за допомогою сполучника *if*. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *history(T)wouldhavebeendifferent (P)* і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *If(Пе)thecaveman(T)hadknownhowtolaugh(P)*. Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До складу

складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне умовне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *якби*. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *історія (Т) б склалась по-іншому (Р)*. Друге мікрополе складає підрядне речення *Якби (Пе) печерна людина (Т) вміла сміятись (Р)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . Таким чином, рамочна конструкція збережена при перекладі.

*Aslongasawomancanlooktenyearsyoungerthanherowndaughter,  
sheisperfectlysatisfied.*

*Доки жінка виглядає на десять років молодшою за свою доньку,  
вона цілком задоволена.*

Речення містить в собі підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучного слова *aslongas*. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-рематична структура *she(T)isperfectlysatisfied (Р)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: *Aslongas(Пе)awoman(T)canlooktenyearsyoungerthanherowndaughter (Р)*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника *доки*. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *вона (Т) цілком задоволена (Р)*. Підрядна частина складає макрорему повідомлення *Доки (Пе) жінка (Т) виглядає на десять років молодшою за свою доньку (Р)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

*TheoldJewstoodgrinningatthedoortwayofthedustygreenroom,  
makingelaboratespeechesaboutusboth,  
whilewestoodlookingateachotherlikechildren.*

*Старий єврей, посміхаючись, стояв на порозі запорошеної акторської кімнатини, виголошуючи перед нами складну промову, в той час як ми дивились одне на одного, мов діти.*

Речення містить в собі підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *while*. Головна частина цього складнопідрядного речення ускладнена дієприслівниковим зворотом і виступає в ролі макротеми. Тому перша тема-рематична структура *TheoldJew(T)stoodgrinningatthedoortwayofthedustygreenroom(Ce), makingelaboratespeechesaboutusboth(P)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: *while(Пе)we(T)stoodlookingateachotherlikechildren(P)*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника *в той час як*. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *Старий єврей (Т), посміхаючись, стояв (Р) на порозі запорошеної акторської кімнатини (Ce), виголошуючи перед нами складну промову (Р)*. Підрядна частина складає макрорему повідомлення *в той час як (Пе) ми (Т) дивились одне на одного, мов діти (Р)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

*Poor? What does that matter? When poverty creeps in at the door, love flies in through the window. Our proverbs want rewriting.*

*Бідлашна! Яка різниця? Коли бідність підкрадається до дверей, кохання залітає через вікно! Всі існуючі прислів'я слід перефразувати.*

В цьому реченні міститься підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *when*. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макротеми. Тому перша тема-рематична структура *love(T)fliesin(P)throughthewindow(Ce)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем:

*When(Pe)poverty(T)creepsin(P)atthedoor(Ce)*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника коли. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *кохання (Т) залітає (Р) через вікно (Се)*. Підрядна частина складає макрорему повідомлення *Коли (Пе) бідність (Т) підкрадається (Р) до дверей (Се)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

***AttheMarbleArchtheyhailedanombus,  
whichleftthemclosetotheirshabbyhomeintheEustonRoad.***

***Біля Мармурової арки вони сіли в автобус, що висадив їх недалеко від їхнього занедбаного будинку на Юстон-роуд.***

Підрядна частина цього речення – підрядне означальне речення приєднується до головного сполучником *which*. Макрорему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *AttheMarbleArch(Ce)they(T)hailed(P)anombus* (Вп) і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією:

*which(Pe)left(P)them(Вп)closetotheirshabbyhomeintheEustonRoad(Ce)*. Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне означальне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *що*. Головне речення складає мікрорему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *Біля Мармурової арки (Се)вони (Т) сіли (Р) в автобус (Се)*. Друге мікрополе складає підрядне речення *що (Пе) висадив (Р) їх (Вп) недалеко від їхнього занедбаного будинку на Юстон-роуд. (Се)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . Отже,

рамочна конструкція збережена при перекладі.

***If you want to mar a nature, you have merely to reform it.***

***Для того щоб зіпсувати характер, слід просто змінити його.***

Підрядна частина даного речення – підрядне умовне речення приєднується до головного сполучником *if*. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *you*(Т)*havemereyto reform*(Р)*it* (Вп) і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *If*(Пе)*you*(Т)*want to mar*(Р)*a nature*(Вп). Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне речення мети, що приєднується до головного речення за допомогою сполучного слова *для того щоб*. Головне речення складає мікротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *слід просто змінити* (Р) *його* (Вп). Друге мікрополе складає підрядне речення – *Для того щоб* (Пе) *зіпсувати* (Р) *характер* (Вп). Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

***To-night, for the first time in my life, I saw through the hollowess, the sham, the silliness of the empty pageant in which I had always played.***

***Сьогодні вперше в житті я побачила нещирість, шахрайство, дурість цих нікчемних видовищ, в яких я завжди грала.***

Підрядна частина цього речення – підрядне обставинне місцея приєднується до головного сполучним словом *in which*. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *To-night,* *for the first time in my life*(Се), *I*(Т)*saw through*(Р)*the hollowess, the sham, the silliness of the empty pageant*(Вп) і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *in which*(Пе)*I*(Т)*had always*(Се)*played*(Р). Схематичне зображення даного

речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне обставинне місце, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *що*. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *Сьогодні вперше в житті* (Ce) *я* (T) *побачила* (P) *нещирість, шахрайство, дурість цих нікчемних видовищ* (Вп). Друге мікрополе складає підрядне речення *в яких* (Пе) *я* (T) *завжди* (Ce) *грала* (P). Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

***Takemeaway, Dorian — takemeawaywithyou, wherewecanbequitealone.***

***Заберіть мене звідси, Доріане, заберіть з собою туди, де б ми могли бути лише наодинці.***

Підрядна частина даного речення – підрядне обставинне місце приєднується до головного сполучником *where*. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *Takemeaway*(P), *Dorian*(номінативно-комунікативна P) — *takemeaway*(P)*withyou*(Ce) і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *where*(Пе)*we*(T)*canbequitealone*(P). Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне обставинне місце, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *де*. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *Заберіть мене звідси, Доріане* (номінативно-комунікативна P), *заберіть з собою* (P) *туди* (Ce). Друге мікрополе складає підрядне речення *де б* (Пе) *ми* (T) *могли бути лише наодинці* (P). Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.



## 2.2. Втрата рамочної конструкції речення при перекладі

*He is some brainless beautiful creature who should be always here in winter when we have no flowers to look at, and always here in summer when we want something to chill our intelligence.*

*Він просто безглузде і водночас прекрасне створіння, яке завжди повинно бути поряд: і взимку, коли немає квітів, якими можна було б помилуватися, і влітку, коли нам не вистачає чогось освіжаючого для розуму.*

Це складнопідрядне речення містить в собі підрядне означальне, приєднане за допомогою сполучного займенника *who*, та підрядні обставинні речення часу, що приєднуються за допомогою сполучника *when*. В цьому реченні відбувається променеподібне з'єднання. Головне речення *He(T) is (Pe) some brainless beautiful creature (P)* складає макротему, де вміщується мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією. Друге мікрополе складається з наступних підрядних, кожне з яких всередині має свою структуру. Можливе схематичне зображення речення  $[(T+R) = T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2$

↓

$R_3$

В перекладі також маємо складнопідрядне речення, яке містить в собі підрядні означальні, приєднані за допомогою сполучників *яке*, якими та підрядні обставинні часу, приєднані за допомогою сполучника *коли*. Частини цього речення сполучаються променеподібно. Головне речення *Він (Т) просто безглузде і водночас прекрасне створіння (Р)* складає мікротему і містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною конструкцією. Наступні підрядні складають друге мікрополе, кожне з яких всередині має свою структуру. Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T+R) = T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2 \rightarrow R_3$

↓

R<sub>4</sub>

Таким чином, в перекладі формула цього складнопідрядного речення не зберігається, оскільки з'являється ще одне підрядне означальне.

***When I leave town now I never tell my people where I am going.***

***Вирушаючи з міста, я ніколи не сповіщаю своїм близьким, куди направляюсь.***

До складу цього складнопідрядного речення входять підрядні обставинні: часу, що з'єднується з головним реченням за допомогою сполучника *when*, та місця, що приєднується за допомогою сполучника *where*. Частина даного речення сполучаються променеподібно. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *now*(Ce)*I*(T)*never tell*(P)*my people*(Bп) В даному реченні явно виділяються дві рематичні групи (макрореми), що виражені відповідно двома підрядними і в свою чергу містять тема-рематичні структури.

Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином

$$[(T+R) = T_1] \rightarrow R_1$$

↓

R<sub>2</sub>

При перекладі ми маємо складнопідрядне речення, яке містить лише одне підрядне місце, приєднане сполучником *куди*. Головне речення *Вирушаючи з міста* (Ce), *я* (T) *ніколи не сповіщаю* (P) *своїм близьким* (Bп) складає макротему зі своєю тема-рематичною конструкцією. Друге мікрополе складає підрядне речення, яке всередині має свою структуру. Схематичне зображення речення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . Отже, формула речення при перекладі не збережена, так як підрядне переходить у дієприслівниковий зворот, що виступає в даному випадку ситуативним елементом.

***He had that dislike of being stared at,  
which comes on geniuses late in life and never leaves the common place.***

*Від того, що на нього витріщаються в нього було таке почуття огиди, яке настає в геніїв лише на схилі віку, але ніколи не залишає пересічних людей.*

Речення містить в собі підрядне означальне, приєднане за допомогою сполучника *which*. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макротемі. Тому перша тема-рематична структура *He(T)had (P)thatdislikeofbeingstaredat(Вп)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем:

*which(Пе)comes(P)ongeniuses(Вп)lateinlife(Се)andnever(Се)leaves(P)thecommonplace(Вп)*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1$ . В перекладі складнопідрядне речення містить підрядне означальне, що приєднане за допомогою сполучника *яке* та підрядне з'ясувальне, приєднане за допомогою сполучного слова *від того, що*. Головне речення, що складає макротему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *в нього було (P) таке почуття огиди (Вп)*. Підрядні частини складають макрорему повідомлення: 1) *Від того, що (Пе) на нього (Вп) витріщаються (P)*; 2) *яке (Пе) настає (P) в геніїв (Вп) лише на схилі віку (Се), але ніколи (Се) не залишає (P) пересічних людей (Вп)*. Схематичне зображення речення при перекладі виглядає наступним чином  $T_1 \rightarrow R_1$

↓

$R_2$

Отже, рамочна конструкція не збережена, оскільки при перекладі з'являється додаткове мікрополе.

*As we were sitting together, suddenly there came into her eyes a look that I had never seen there before.*

*Ми сиділи поряд, і раптом в її очах з'явився такий вираз, якого я ніколи ще не бачив.*

Дане складнопідрядне речення містить в собі підрядне означальне, що приєднується за допомогою сполучника *that*, та підрядне обставинне речення

часу, що приєднується сполучником *as*. В цьому реченні тема-рематична структура представлена променеподібним з'єднанням, тобто кожна із тема-рематичних структур, що приєднуються співвідносна з одним центром підпорядкування. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-рематична структура *suddenly(Ce)therecame(P)intohereyes(Ce)alook(Вп)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: 1) *As(Пе)we(T)weresittingtogether(P)*; 2) *that(Пе)I(T)hadneverseen(P)therebefore (Ce)*. Можливе наступне схематичне зображення речення  $T_1 \rightarrow R_1$

↓

$R_2$

При перекладі до складу речення входить підрядне означальне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *якого* та підрядне часу, що приєднується безсполучниковим зв'язком. В реченні тема-рематичні структури розвиваються у лінійній послідовності, відповідно вони сполучаються ланцюгоподібним з'єднанням. Макротема представлена першим мікрополем у вигляді тема-рематичної структури *Ми (Т) сиділи поряд (Р)*. Макрорему складає мікрополе зі своїми тема-рематичними організаціями: *і раптом в її очах (Ce) з'явився (Р) такий вираз (Т) та якого (Пе) я (Т) ніколи (Ce) ще не бачив (Р)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі виглядає наступним чином –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2$ . Отже, рамочна конструкція при перекладі не збережена.

*Horribly! Areyouill? Youhavenoideawhatitwas. You have no idea what I suffered.*

*Який жах! Ви захворіли? Ви й не уявляєте собі, як це було і що я пережив.*

Підрядна частина цього речення – підрядне додаткове речення приєднується до головного сполучником *what*. В оригіналі ми маємо два складнопідрядних речення. Макроремі першого речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру:

*You(T)havenoidea(P)* і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: *what(Пе)I(T)suffered(P)*. Макротема другого речення – *You(T)havenoidea(P)*, макрорема – *what(Пе)it(T)was(P)*. Схематичне зображення виглядає наступним чином  $T_1 \rightarrow R_1$ .  $T_2 \rightarrow R_2$ . При перекладі два окремі складнопідрядні речення об'єднуються в одне. До складу цього речення входять підрядні з'ясувальні, що приєднуються до головного речення за допомогою сполучників *як* і *що*. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *Ви (Т) й не уявляєте собі (Р)*. Друге мікрополе складають підрядні речення: 1) *як (Пе) це (Т) було (Р)*; 2) *і що (Пе) я (Т) пережив (Р)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі –  $T_1 \rightarrow R_1$ .

↓

$R_2$

Отже, рамочна конструкція не збережена при перекладі, тому що змінюється організація речень – два речення в оригіналі об'єднуються в одне при перекладі.

*As he was turning the handle of the door, his eye fell upon the portrait Basil Hallward had painted of him. He started back as if in surprise.*

*Повертаючи ручку дверей, його погляд раптом зупинився на власному ж портреті, що його намалював Безіл Голворд. Він, наче від несподіванки різко відскочив назад.*

У цьому складнопідрядному реченні міститься два підрядних, одне із них – підрядне обставинне часу, що приєднується до головного сполучником *as*, інше – представлене безсполучниковим з'єднанням. Тут частини речення з'єднуються променеподібно. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *hiseye(T)fell(P)upontheportrait(Се)* і виступає у вигляді теми до другої реми – мікрополя зі своєю тема-рематичною організацією: 1) *As(Пе)he(T)wasturning(P)thehandleofthedoor(Вп)*;

2) *Basil Hallward (T) had painted of him (P)*. Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $T_1 \rightarrow R_1$ .

↓

$R_2$

До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне означальне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *що*. Інше підрядне виражене дієприслівниковим зворотом. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *його погляд (Т) раптом (Се) зупинився (Р) на власному ж портреті (Се)*. Друге мікрополе складають підрядні речення: 1) *Повертаючи (Р) ручку дверей (Вп)*; 2) *що (Пе) його намалював (Р) Базіл Голворд (Т)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі. Але при перекладі змінюється тип підрядності та з'являється дієприслівниковий зворот. Отже, рамочна конструкція не збережена при перекладі.

*Then he went on into his own room, looking somewhat puzzled.*

***After he had taken the button-hole out of his coat, he seemed to hesitate.***

*Потім він пішов до спальні, виглядаючи децю збентеженим.*

***Вийнявши бутон з петельки свого піджака, він ніби завагався.***

Це складнопідрядне речення містить в собі підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *after*. Головна частина цього складнопідрядного речення *he (Т) seemed to hesitate (Р)* виступає в ролі макротемати. Тому перша тема-рематична структура є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: *After (Пе) he (Т) had taken (Р) the button-hole (Вп) out of his coat (Се)*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R) = T_1] \rightarrow R_1$ . При перекладі підрядна частина складнопідрядного речення представлена дієприслівниковим зворотом. Головне речення, що складає макротему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *він (Т) ніби завагався (Р)*. Підрядна частина складає

макроремуму повідомлення *Вийнявши (Р) бутон (Вп) з петельки свого піджака (Се)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Але так як в перекладі втрачається сполучник, що виступає перехідним елементом, то рамочна конструкція цього речення не зберігається.

### 2.3. Тема та рема в реченнях з ланцюгоподібним типом зв'язку

*You remember that landscape of mine,  
for which Agnew offered me such a huge price but which I would not part with?*

*Ти пригадуєш той пейзаж, за який Енг'ю пропонував мені таку велику суму грошей, але яку я так і не прийняв.*

До складу цього речення входять два підрядних обмежувальних означальних, що уточнюють про який саме предмет іде мова та приєднуються до головного речення за допомогою сполучного займенника *which*. В реченні одна тема-рема-тична структура йде за іншою, тобто частини даного речення сполучаються ланцюгоподібним з'єднанням. Перша тема-рема-тична структура, (*You(T)remember(P)thatlandscapeofmine(Вп)*) виступає макротемою до другої реми, що представлена мікрополем, що в свою чергу складається з двох наступних підрядних, кожне з яких всередині має свою структуру: *forwhich(Пе)Agnew(T)offered(P)mesuchahugeprice(Вп)* та *butwhich(Пе)I(T)wouldnotpartwith(P)*. Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T+R) = T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2$ . При перекладі до складу речення входять два підрядних означальних, що приєднані до головного речення за допомогою сполучних слів *за який, але яку*. В реченні тема-рема-тичні структури розвиваються у лінійній послідовності, відповідно вони сполучаються ланцюгоподібним з'єднанням. Макротема представлена першим мікрополем у вигляді тема-рема-тичної структури *Ти (Т) пригадуєш (Р) той пейзаж (Вп)*. Макроремуму складає мікрополе зі своїми тема-рема-тичними організаціями: *за який (Пе) Енг'ю (Т) пропонував (Р) мені таку велику суму грошей (Вп) та але яку (Пе) я (Т) так і не прийняв*

(P). Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2$ . Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

*Then I feel, Harry, that I have given away my whole soul to someone who treats it as if it were a flower to put in his coat, a bit of decoration to charm his vanity, an ornament for a summer's day.*

*Гаррі, в такі моменти я відчуваю, що вся моя душа вже в полоні когось для кого вона залишиться лише квіткою на одязі, маленькою оздобою, що тішить його марнославство, чи просто якоюсь окрасою літнього дня.*

До складу цього речення входять: підрядне підметове, приєднане сполучником *that*; підрядне означальне, приєднане сполучником *who*; та підрядне порівняльне, приєднане сполучником *as if*. Так як тема-рематичні структури в реченні йдуть лінійно одна за одною, то тут присутнє ланцюгоподібне з'єднання. Поле напруги створюється наростанням комунікативної значимості від макротемі до макрореми. В межах першої ланки вміщується мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією: *Then(Ce)I(T)feel(P), Harry* (номінативно-комунікативна P); друге мікрополе складається з трьох наступних підрядних, кожне з яких всередині має свою структуру: 1) *that(Pe)I(T)have given away(P)my wholesoul to someone(Bп)*; 2) *who(Pe)treats(P)it(Bп)*; 3) *as if (Pe)it(T)were(P)a flower to put in his coat, a bit of decoration to charm his vanity, an ornament for a summer's day (Bп)*. Схематичне зображення може бути представлено у такому вигляді  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2 \rightarrow R_3$ . До складу складнопідрядного речення в перекладі входить підрядне з'ясувальне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *що* та підрядні означальні, приєднані сполучним словом *для кого* та сполучником *що*. Частина цього речення з'єднані ланцюгоподібно. Головне речення складає макротему, що містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною структурою – *Гаррі* (номінативно-комунікативна P), *в такі моменти* (Ce) *я* (T) *відчуваю* (P). Друге мікрополе

складають підрядні речення: 1) *що (Пе) вся моя душа (Т) вже в полоні когось (Р)*; 2) *для кого (Пе) вона (Т) залишиться (Р) лише квіткою на одязі, маленькою оздобою (Вп)*; 3) *що (Пе) тішить (Р) його марнославство, чи просто якоюсь окрасою літнього дня (Вп)*.

Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2 \rightarrow R_3$  Таким чином, рамочна конструкція збережена при перекладі.

*Yes; he would try to be to Dorian Gray what, without knowing it, the lad was to the painter who had fashioned the wonderful portrait.*

*Так, йому слід намагатися стати для Доріана Грея тим, чим, сам не усвідомлюючи, юнак був для художника, що намалював його прекрасний портрет.*

Це складнопідрядне речення містить в собі підрядне підметове, що приєднується за допомогою сполучника *what*, та підрядне означальне речення, що приєднується сполучником *who*. В цьому реченні тема-рематична структура представлена ланцюгоподібним з'єднанням, тобто одна тема-рематична структура йде за іншою, розгортаючись у лінійній послідовності.

В межах макротемі міститься мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією – *Yes; he(T) would try to be(P) to Dorian Gray(Вп)*. Друге мікрополе,

складає макрорему і має всередині свою структуру з проміжними напругами:

1) *what(Пе), without knowing it, the lad(T) was(P) to the painter(Вп)*;

2) *who(Пе) had fashioned(P) the wonderful portrait(Вп)*. Схематичне зображення

цього речення може бути представлено у такому вигляді  $T_1 \rightarrow R_1 \rightarrow R_2$ . При

перекладі ми маємо складнопідрядне речення із підрядним з'ясувальним, що приєднується за допомогою сполучника *чим* та підрядне означальне речення,

приєднане за допомогою сполучника *що*. Макрорему цього речення складає

головне речення, в межах якого міститься мікрополе зі своєю тема-

рематичною конструкцією – *Так, йому (Т) слід намагатися стати (Р) для*

*Доріана Грея тим (Вп)*. Макрорему складають наступні підрядні: 1) *чим (Пе),*

сам не усвідомлюючи, юнак (Т) був (Р) для художника (Вп); 2) що (Пе) намалював (Р) його прекрасний портрет (Вп). Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі. Тому рамочна конструкція повністю збережена при перекладі.

*Shewasacuriouswoman,  
whosedressesalwayslookedasiftheyhadbeendesignedinarageandputoninatempest.*

*Цікава це була жінка — її одяг завжди виглядав так, немов його дизайн створювали в злості, а одягали під час бурі.*

До складу цього речення входять два підрядних означальних, що уточнюють про який саме предмет іде мова та приєднуються до головного речення за допомогою сполучників *whose, asif*. В реченні одна тема-рема-тична структура йде за іншою, тобто частини даного речення сполучаються ланцюгоподібним з'єднанням. Перша тема-рема-тична структура *She(T)wasacuriouswoman(P)* виступає макротемою до другої реми, що представлена мікрополем, що в свою чергу складається з двох наступних підрядних, кожне з яких всередині має свою структуру: *whose(Pe)dresses(T)always(Se)looked(P)*

*таasif(Pe)they(T)hadbeendesigned(P)inarage(Se)andputon*

*(P)inatempest(Se)*. Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T+R) = T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2$ . При перекладі до складу речення входить підрядне означальне, що приєднане до головного речення за допомогою сполучника *немов*. Другий сполучник в перекладі випускається. В реченні тема-рема-тичні структури розвиваються у лінійній послідовності, відповідно вони сполучаються ланцюгоподібним з'єднанням. Макротема представлена першим мікрополем у вигляді тема-рема-тичної структури *Цікава це була (Р) жінка (Т)*. Макрорему складає мікрополе зі своїми тема-рема-тичними організаціями: *її одяг (Т) завжди (Се) виглядав так (Р), та немов (Пе) його дизайн (Вп) створювали (Р) в злості (Се), а одягали (Р) під час бурі (Се)*.

Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його

зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2$ . Таким чином, оскільки в перекладі втрачається друге підрядне, рамочна конструкція не зберігається.

*She consoled herself by telling Sibyl how desolate she felt her life would be, now that she had only one child to look after.*

*Вона трохи втішилась, виговорившись Сібіл, яке нещасне життя на неї чекає тепер, коли вона музитиме дбати лише про єдине дитя.*

До складу цього речення входять два підрядних означальних, що приєднуються до головного речення за допомогою сполучників *how, that*. В реченні одна тема-рема-тична структура йде за іншою, тобто частини даного речення сполучаються ланцюгоподібним з'єднанням. Перша тема-рема-тична структура *She(T) consoled herself by telling(P) Sibyl(Вп)* виступає макротемою до другої реми, що представлена мікрополем, що в свою чергу складається з двох наступних підрядних, кожне з яких всередині має свою структуру: *how(Пе) desolates she (Т) felt her life would be(P), now(Се) that that(Пе) she(T) had(P) only one child(Вп) to look after*. Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T+R) = T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2$ . При перекладі до складу речення входить підрядне означальне, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *яке* та підрядне обставинне часу, що приєднується за допомогою сполучника *коли*. В реченні тема-рема-тичні структури розвиваються у лінійній послідовності, відповідно вони сполучаються ланцюгоподібним з'єднанням. Макротема представлена першим мікрополем у вигляді тема-рема-тичної структури *Вона (Т) трохи втішилась, виговорившись Сібіл (Р)*. Макрореми складає мікрополе зі своїми тема-рема-тичними організаціями: *яке (Пе) нещасне життя (Т) на неї (Вп) чекає (Р) тепер (Се) та коли (Пе) вона (Т) музитиме дбати (Р) лише про єдине дитя (Вп)*.

Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі –  $[(T + R)=T_1] \rightarrow R_1 \rightarrow R_2$ . Таким чином, рамочна конструкція збережена при перекладі.



## 2.4. Тема та рема в реченнях з променеподібним типом зв'язку

*When our eyes met, I felt that I was growing pale.*

*Коли ми зустрілися поглядом, я відчув, що бліднію.*

Це складнопідрядне речення містить в собі підрядне додаткове, що приєднується за допомогою сполучника *that*, та підрядне обставинне речення часу, що приєднується сполучником *when*. В цьому реченні тема-рематична структура представлена променеподібним з'єднанням, тобто кожна із тема-рематичних структур, що приєднуються співвідносна з одним центром підпорядкування. В межах макротемі міститься мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією – *I(T)felt(P)*. Друге мікрополе, складає макрорему і має всередині свою структуру з проміжними напругами. Схематичне зображення цього речення може бути представлено у такому вигляді  $T_1 \rightarrow R_1$

↓

$R_2$

При перекладі ми маємо складнопідрядне речення із підрядним з'ясувальним, що приєднується за допомогою сполучника *that* та підрядне обставинне речення часу, приєднане за допомогою сполучника *when*. Макрорему цього речення складає головне речення, в межах якого міститься мікрополе зі своєю тема-рематичною конструкцією – *я (Т) відчув (Р)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі. Тому рамочна конструкція повністю збережена при перекладі.

*Someday, when you are old and wrinkled and ugly,  
when though hasseared your forehead with its lines,  
and passion branded your lips with its hideous fires, you will feel it,  
you will feel itterribly.*

*Настане день, коли ви постарієте і ваше обличчя змарніє і  
вкриється зморшками, коли тягар думки смугами наплине на ваше чоло, і  
пристрасть опече вуста огидним огнем; саме в цей день ви все відчуєте.*

В цьому реченні змішаний тип зв'язку: підрядний і сурядний, тому вони складають окремі і водночас паралельні тема-рематичні структури. В реченні присутні два підрядних обставинних часу, що приєднані сполучним займенником *when*. В реченні відбувається променеподібне з'єднання. Макротему даного речення складає головне речення, що в свою чергу містить тема-рематичну структуру: *Someday(Ce)you(T)willfeel(P)it(Вп), you(T)willfeel(P)iterrribly(Вп)*. В цьому реченні явно виділяються три рематичні групи (макрореми), що виражені підрядними часу. Можливе наступне схематичне зображення речення  $T_1 \rightarrow R_1$

↓

$R_2 \rightarrow R_3$

При перекладі маємо речення із двома підрядними часу, що приєднуються за допомогою сполучника *коли*. Як в оригіналі, так і в перекладі частини речення поєднуються променеподібним з'єднанням. В межах макротему міститься мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією – *саме в цей день (Ce) ви (Т) все (Вп) відчуєте (Р)*. Друге мікрополе розгортається променеподібно, тому кожна із тема-рематичних структур співвідноситься з одним центром підпорядкування. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі. Таким чином при перекладі збережена рамочна конструкція.

***When he entered the somewhat sombre hall,  
the butler told him that they had gone into lunch.***

***Коли він увійшов у неосвітлений хол, дворецький доповів, що всі вже на ланчі.***

В цьому реченні міститься підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучника *when* і підрядне додаткове, приєднане за допомогою сполучника *that*. Тут явно виділяються дві тема-рематичні групи. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-рематична структура *the butler(T)told him(P)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: 1)

*When(Πε)he(Τ)entered(Ρ)thesomewhatsombrehall(ВΠ);* 2)  
*that(Πε)they(Τ)hadgoneintolunch(Ρ).* Можливе наступне схематичне  
 зображення речення  $T_1 \rightarrow R_1$

↓

$R_2$

При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника *коли* та підрядне додаткове, приєднане за допомогою сполучника *що*. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *дворецький* (Т) *доповів* (Р). Підрядні частини складають макрорему повідомлення: 1) *Коли* (Πε) *він* (Τ) *увійшов* (Ρ) *у неосвітлений хол* (Се); 2) *що* (Πε) *всі* (Τ) *вже на ланчі* (Ρ). Схематичне зображення при перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

*HerwhitefeettrodthehugepressatwhichwiseOmarsits,*  
*tilltheseethinggrape-juiceroseroundherbarelimbsinwavesofpurplebubbles,*  
*orcrawledinredfoamoverthevat'sblack, dripping, sloping sides.*

*Її голі ступні топтали величезний прес, на якому сидів мудрий Омар, в той час як сік винограду, бурлячи, здіймався хвилями пурпурових бульбашок по її оголених ногах і стікав червоним шумовинням по спадистих чорних стінках діжки.*

Це складнопідрядне речення містить в собі підрядне обставинне місця, що приєднується за допомогою сполучного слова *atwhich*, та підрядне обставинне речення часу, що приєднується сполучником *till*. В цьому реченні тема-рематична структура представлена променеподібним з'єднанням, тобто кожна із тема-рематичних структур, що приєднуються співвідносна з одним центром підпорядкування. Тут явно виділяються дві тема-рематичні групи. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макротемі. Тому перша тема-рематична структура *Herwhitefeet(Τ)trod(Ρ)thehugepress* (ВΠ) є темою до другої реми, що

представлена наступним мікрополем: 1) *at which (Pe) wise Omar (T) sits (P)*; 2) *till (Pe) these things grape-juice (T) rose (P) round her bare limbs in waves of purple bubbles (Ce), or crawled (P) in red foam over the vat's black, dripping, sloping sides (Ce)*.

Можливе наступне схематичне зображення речення  $T_1 \rightarrow R_1$

↓

$R_2$

При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне місце, що приєднане за допомогою сполучного слова *на якому* та підрядне обставинне часу, приєднане за допомогою сполучного слова *в той час як*. Головне речення, що складає макрорему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *Її голі ступні топтали величезний прес (P)*. Підрядні частини складають макрорему повідомлення: 1) *на якому (Pe) сидів (P) мудрий Омар (T)*; 2) *в той час як (Pe) сік винограду (T), бурлячи, здіймався хвилями пурпурових бульбашок (P) по її оголених ногах (Ce) і стікав червоним шумовинням (P) по спадистих чорних стінках діжки (P)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

***If a personality fascinates me,  
whatever mode of expression that personality selects is absolutely delightful to me.***

***Якщо я зачарований якоюсь особистістю, то хай хоч би яким способом вона себе виявляє, я буду в захваті від неї.***

Дане складнопідрядне речення містить в собі підрядне умовне, що приєднується за допомогою сполучника *if*, та підрядне підметове речення, що приєднується сполучником *whatever*. В цьому реченні тема-рематична структура представлена променеподібним з'єднанням, тобто кожна із тема-рематичних структур, що приєднуються співвідносна з одним центром підпорядкування. Тут явно виділяються дві тема-рематичні групи. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-рематична структура *is absolutely delightful (P) to me (Vп)* є темою до

другої реми, що представлена наступним мікрополем: 1)  
*If(Пе)apersonality(T)fascinates(P)me(Вп);*

2)*whatever(Пе)modeofexpression(Вп)thatpersonality(T)selects(P).* Можливе наступне схематичне зображення речення  $T_1 \rightarrow R_1$

При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне умовне, що приєднане за допомогою сполучника *якщо* та підрядне підметове, приєднане за допомогою сполучного слова *хай би яким способом*. Головне речення, що складає макротему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *я (Т) буду в захваті (Р0 від неї (Вп))*. Підрядні частини складають макрорему повідомлення: 1) *Якщо (Пе) я (Т) зачарований (Р) якоюсь особистістю (Вп);* 2) *то хай хоч би яким способом (Пе) вона (Т) себе виявляє (Р)*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається

*Whenthecabdrewupatthetheatre,  
 itseemedtohimthathehadgrownyearsolder.*

*Коли кеб під'їхав до театру, йому здавалося, що він вже постарів на багато років.*

Речення містить в собі підрядне додаткове, що приєднується за допомогою сполучника *that*, та підрядне обставинне речення часу, що приєднується сполучником *when*. В цьому реченні тема-рематична структура представлена променеподібним з'єднанням, тобто кожна із тема-рематичних структур, що приєднуються співвідносна з одним центром підпорядкування. В реченні явно виділяються дві тема-рематичні групи. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-рематична структура *ait(T)seemed(P)tohim(Вп)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: 1)  
*When(Пе)thecab(T)drewup(P)atthetheatre(Се);* 2)  
*that(Пе)he(T)hadgrownyearsolder(P).* Можливе наступне схематичне зображення речення  $T_1 \rightarrow R_1$

↓

R<sub>2</sub>

При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника *коли* та підрядне з'ясувальне, приєднане за допомогою сполучника *що*. Головне речення, що складає макротему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *йому* (Вп) *здавалося* (Р). Підрядні частини складають макрорему повідомлення: 1) *Коли* (Пе) *кеб* (Т) *під'їхав* (Р) *до театру* (Се); 2) *що* (Пе) *він* (Т) *вже постарів на багато років* (Р). Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

*When the curtain rises, you will see the girl to whom I am going to give all my life, to whom I have given everything that is good in me.*

*Коли завїса підніметься, ви побачите дївчину, якїй я віддам все своє життя, якїй я вже віддав усе, що є хороше в менї.*

В цьому складнопідрядному реченні містяться чотири підрядних: підрядні означальні, що приєднується за допомогою сполучного слова *to whom* та сполучником *that*, підрядне обставинне речення часу, що приєднується сполучником *when*. Тут тема-рематична структура представлена променеподібним з'єднанням, тобто кожна із тема-рематичних структур, що приєднуються співвідносна з одним центром підпорядкування. Тут явно виділяються дві тема-рематичні групи. Головна частина цього складнопідрядного речення виступає в ролі макрополя. Тому перша тема-рематична структура *you(T) will see(P) the girl(Вп)* є темою до другої реми, що представлена наступним мікрополем: 1) *When(Пе) the curtain(Т) rises(Р)*; 2) *to whom(Пе) I(Т) am going to give(Р) all my life(Вп)*; 3) *to whom(Пе) I(Т) have given(Р) everything(Вп)*; 4) *that(Пе) is good(Р) in me(Се)*.

R<sub>1</sub>

↑

Можливе наступне схематичне зображення речення  $T_1 \rightarrow R_2$

↓

$R_3 \rightarrow R_4$

При перекладі складнопідрядне речення також містить підрядне обставинне часу, що приєднане за допомогою сполучника *коли*, підрядні означальні, приєднані за допомогою сполучника *якій* та *що*. Головне речення, що складає макротему складнопідрядного речення, містить в собі мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією *ви* (Т) *побачите* (Р) *дівчину* (Вп). Підрядні частини складають макрорему повідомлення: 1) *Коли* (Пе) *завіса* (Т) *підніметься* (Р); 2) *якій* (Пе) *я* (Т) *віддам* (Р) *все своє життя* (Вп); 3) *якій* (Пе) *я* (Т) *вже віддав* (Р) *усе* (Вп); 4) *що* (Пе) *є хороше* (Р) *в мені* (Се). Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається

*Her body swayed, while she danced, as a plant sways in the water. The curves of her throat were the curves of a white lily. Her hands seemed to be made of cool ivory.*

*Коли вона танцювала, її тіло колихалось, наче комиш над водою. Лінія її шиї нагадувала білу лілею, а руки були ніби зі прохолодної слонової кості*

До складу даного речення входять два підрядних: часу, що приєднується до головного речення за допомогою сполучника *while* та підрядне порівняльне, що приєднується сполучником *as*. Частини даного речення сполучаються променеподібним з'єднанням. Перша тема-рематична структура *Herbody*(Т)*swayed*(Р) виступає макротемою до другої реми, що представлена мікрополем, що в свою чергу складається з двох наступних підрядних, кожне з яких всередині має свою структуру: 1) *while*(Пе)*she*(Т)*danced*(Р); 2) *as*(Пе)*a plant*(Т)*sways*(Р)*in the water*(Се).

Схематичне зображення даного речення виглядає наступним чином  $[(T+R) = T_1] \rightarrow R_1$

↓

R<sub>2</sub>

В перекладі до складу речення також входить підрядне часу, що приєднане до головного речення за допомогою сполучника *коли* та підрядне порівняння, що приєднується сполучником *наче*. Макротема представлена першим мікрополем у вигляді тема-рематичної структури *її тіло* (Т) *колихалось* (Р). Макрорему складає мікрополе зі своїми тема-рематичними організаціями: 1) *Коли* (Пе) *вона* (Т) *танцювала* (Р); 2) *наче* (Пе) *комиш* (Т) *над водою* (Се). Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі. Отже, рамочна конструкція збережена при перекладі.

## 2.5. Елементи актуального членування в реченнях із змішаним типом зв'язку

*I never know where my wife is, and my wife never knows what I am doing.*

*Я ніколи не знаю, де знаходиться моя дружина, а вона не знає, чим я займаюся.*

В цьому реченні змішаний тип зв'язку: два складнопідрядних речення сполучені сурядним зв'язком, тому вони складають дві окремі тема-рематичні структури, незалежні одна від одної. В реченні присутні два підрядні додаткові речення, що приєднані сполучними займенниками *where* і *what*. Отже, це речення складає звичний випадок спряження тема-рематичних структур, а підрядні в цьому випадку є комунікативним центром. Можливе схематичне зображення речення  $T_1 \rightarrow R_1$

|  
 $T_2 \rightarrow R_2$

Як в оригіналі, так і при перекладі змішаний тип зв'язку, з якого випливають дві тема-рематичні структури, незалежні одна від одної. В реченні присутні два підрядні з'ясувальні, що приєднані за допомогою сполучників *de* і *чим*. Схематичне зображення в перекладі є аналогічним. Таким чином, рамочна конструкція цього речення повністю зберігається.

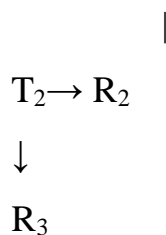
*If a man is a gentleman, he knows quite enough, and if he is not a gentleman, whatever he knows is bad for him.*

*Якщо чоловік – джентльмен, він знає цілком достатньо, якщо – ні, то що б він не знав, для нього це погано.*

В реченні змішаний тип зв'язку: складнопідрядні речення сполучені між собою сурядним сполучником. Тому вони складають окремі тема-рематичні структури, незалежні одна від одної. В реченні присутні два підрядних умовних, що приєднані сполучником *if* і підрядне означальне, а саме апозитивне речення, приєднане сполучником *whatever*. В межах першої

макротеми міститься мікрополе зі своєю тема-рематичною організацією – *he(T)knowsquiteenough (P)*. Друге мікрополе, складає макрорему і має всередині свою структуру з проміжними напругами – *If(Πe)aman(T)isagentleman(P)*. В межах другої макротеми міститься наступне мікрополе *isbad(P)forhim(Вп)*. Рематичні мікрополя тут приєднуються променеподібним з'єднанням: 1) *if(Πe)he(T)isnotagentleman(P), whatever(Πe)he(T)knows(P)*.

Схематичне зображення цього речення може бути представлено у такому вигляді  $T_1 \rightarrow R_1$



При перекладі ми також маємо речення із підрядними умовними, що приєднується за допомогою сполучника *якщо* та підрядне означальне речення, приєднане за допомогою сполучного слова *що б не*. Макротеми першого з'єднання цього речення складає головне речення, в межах якого міститься мікрополе зі своєю тема-рематичною конструкцією – *він (Т) знає цілком достатньо (P)*. Друге мікрополе складає підрядне речення *Якщо (Πe) чоловік (Т) – джентльмен (P)*. Макротема другого з'єднання – *для нього (Вп) це погано (P)*. Рематичні конструкції представлені підрядними частинами : 1) *якщо (Πe) – ні (P)*; 2) *то що б (Πe) він () не знав (P)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі співпадає із його зображенням в оригіналі. Тому рамочна конструкція повністю збережена при перекладі.

***While Lord Henrys at dreaming on these things, a knock came to the door, and his valet entered to remind him that it was time to dress for dinner.***

***Коли лорд Генрі сидів заглиблений у роздуми на цю тему, постукали в двері і до кімнати увійшов камердинер, щоб нагадати, що вже пора перевдягатись на обід.***

В цьому реченні змішаний тип зв'язку: два складнопідрядних речення

поєднуються сполучником сурядності. В реченні присутні підрядне часу, що приєднане за допомогою сполучника *while* та підрядне додаткове, що приєднане за допомогою сполучника *that*. Перша тема-рематична структура *aknock(T)came(P)tothedoор(Сe)* виступає макротемою до другої реми, що представлена мікрополем зі своєю структурою *While(Пe)LordHenry(T)satdreaming(P)onthesethings(Вп)*. Паралельно друга макротема – *hisvalet(T)enteredtoremind(P)him(Вп)* виступає в ролі теми до другого мікрополя – *that(Пe)itwastimetodressfordinner(P)*. Можливе схематичне зображення речення  $T_1 \rightarrow R_1$

|

 $T_2 \rightarrow R_2$ 

При перекладі до складу речення входить підрядне часу, приєднане за допомогою сполучника *коли*, підрядне мети, приєднане за допомогою сполучника *щоб*, підрядне додаткове, приєднане за допомогою сполучника *що*. До складу макротем першого і другого з'єднання входять мікрополя: 1) *постукали (P) в двері (Сe)*; 2) *до кімнати (Сe) увійшов (P) камердинер (T)*. Макрорему складає мікрополе зі своїми тема-рематичними організаціями: 1) *Коли (Пe) лорд Генрі (T) сидів заглиблений у роздуми (P) на цю тему (Вп)*; 2) *щоб (Пe) нагадати (P)*; 3) *що (Пe) вже пора перевдягатись на обід (P)*. Схематичне зображення цього речення в перекладі виглядає наступним чином  $T_1 \rightarrow R_1$

|

 $T_2 \rightarrow R_2 \rightarrow R_3$ 

Отже, рамочна конструкція не збережена при перекладі.

## Висновки до Розділу 2

Як показав аналіз, на основі реалізації логіко-граматичного членування речення, в більшості випадків в реченні зберігається рамочна конструкція при перекладі. Також, на підставі отриманих результатів, можна сказати, що рематичні елементи зберігаються, а вилучатись можуть лише тематичні елементи речення. Помічаємо, що в англійській мові, на відміну від української, вихідний пункт і ситуативні елементи найчастіше з'являються у кінцевій позиції висловлювання. Також слід зазначити, що контекст відіграє важливу роль при перекладі та аналізі речення.

Різні типи речень дають нам приклади найрізноманітніших конфігурацій тема-рематичних структур – від ланцюгоподібного з'єднання до променеподібного. Частіше вживаними виявились тема-рематичні структури з ланцюгоподібним з'єднанням.

Як показало проведене дослідження, у художньому мовленні найбільш вживаними є структури з двома та трьома підрядними.

Здійснивши аналіз англійського складнопідрядного речення та його перекладу, можна зробити висновок, що головне речення не завжди передує підрядному, іноді воно знаходиться у постпозиції, а підрядне передує головному. При цьому, в залежності від типу підрядності, в реченні здійснюється членування за тема-рематичними елементами.

В українській мові, частіше ніж в англійській, вживається в головній частині складнопідрядного речення співвідносне слово, яке конкретизується підрядною частиною.

## ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

На логіко-комунікативному рівні маємо справу не з реченням, як звичним синтаксичним поняттям, а з висловлюванням, як з поняттям і одиницею комунікативного синтаксису.

Складнопідрядним називається таке складне речення, в якому одне просте речення за змістом граматично залежить від іншого і з'єднується з ним за допомогою підрядного сполучника або сполучного слова.

Кожен текст містить певне повідомлення, що передається від Джерела до Рецептора, якусь інформацію, що повинна бути зрозуміла Рецептором. Сприймаючи отриману інформацію, Рецептор тим же вступає в певне особисте відношення до тексту, що називається прагматичним відношенням. Прагматична інтенція мовця – це його здатність здійснювати такий комунікативний ефект, по-іншому, здійснювати прагматичний вплив на одержувача інформації,

При розгляді речення тільки у плані його формально-граматичної структури неможливо більш глибоко зрозуміти суть синтаксичних категорій. Тому логіко-комунікативне членування речення являє собою первинне членування, на більш високому рівні.

Актуальне членування речення – це членування речення в контексті на вихідну частину в повідомленні (тему) та на те, що стверджується про тему (рему).

Проведене дослідження дає змогу зробити такі висновки:

1. Для складнопідрядного речення будь-якого типу організуючим фактором є інтенція мовця, яка виражається у розгортанні і знятті комунікативної напруги на протязі всього речення і втілюється в інтонаційному малюнку та у використанні засобів структурного синтаксису.

2. У складному реченні на тема-рематичні структури кожної його, відносно самостійної частини, накладається загальний контур втілення комунікативної інтенції мовця. Складне речення можна розглядати як

одиницю із спільною темою, яка організовує всі його частини, що й виступають засобом її розкриття.

3. Поняття ТЕМА дуже часто співвідноситься з поняттям підмета та логічного суб'єкта. Під темою зазвичай мається на увазі предмет, про який йде повідомлення, тому такий самий смисл вкладається в пару взаємопов'язаних понять як ТОПІК (topic) та КОМЕНТАР (comment).

4. Для теми зазвичай характерним є ініціальне положення у висловленні. Ідентифікація теми відбувається за допомогою тесту питання-відповідь. Ремою є те, що служить відповіддю на питання. Тема часто співпадає з даним. І нове і рема можуть виділятися не лише паузами, але й вищими тонами, сильнішим наголосом.

5. Головне речення не завжди передує підрядному, носієві максимальної інформації, іноді підрядне речення передує головному. До того ж у тому випадку, коли рематична сфера знаходиться в постпозиції чи препозиції до тематичної, то для англійської мови характерним є і своєрідне інкорпорування цих сфер.

6. Структура речення може бути розкрита в своєму оригінальному існуванні лише як низка конструкцій, кожна з яких володіє особливим співвідношенням необхідних словоформ.

7. Структура складнопідрядного речення в англійській та українській мовах має ряд аналогічних характеристик. Проте цілком їх ототожнювати все ж не можна. Проявляється більша формалізованість синтаксичної моделі англійського речення порівняно з українським. В українському синтаксисі констатуємо більшу структурну варіативність речення, багатство морфологічних засобів.

8. Здійснивши аналіз англійського складнопідрядного речення та його перекладу, можна зробити висновок, що при перекладі переважає збереження рамочної конструкції речення. Але при цьому можлива заміна типу речення. Наприклад, присудкове або додаткове підрядне в англійській мові може замінюватися з'ясувальним в українській.

9. Помічаємо, що в англійській мові, на відміну від української, вихідний пункт і ситуативні елементи найчастіше з'являються у кінцевій позиції висловлювання.

10. Щодо різноманітності конфігурацій тема-рематичних структур, слід зазначити, що частіше вживаними виявились тема-рематичні структури з ланцюгоподібним з'єднанням, які в більшості випадків при перекладі зберігають свою форму. Можлива також заміна, наприклад, ланцюгоподібного з'єднання в оригіналі на променеподібне при перекладі і навпаки.

11. Саме комунікативне членування носить не абсолютний, а відносний суб'єктивний характер у тому розумінні, що воно не постійне, а варіюється від суб'єкта до суб'єкта.

## ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абашина В. М. Комунікативна організація речення. Санкт-Петербург: ЛДУ, 1988.118 с.
2. Адмони В. Г. Типология предложения // Исследования по общей грамматике. Москва : Просвещение, 1968.356 с.
3. Азнаурова Э. С. Прагматика художественного слова. Тверь: Наука, 1988.224 с.
4. Аракин В. Д. Сравнительная типология английского и русского языков. Москва: Просвещение, 1979. 259 с.
5. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл.Москва : Наука, 1976.382 с.
6. Бархударов Л. С. Структура простого предложения современного английского языка. Москва: Наука, 1966. 248 с.
7. Бархударов Л.С., Штелинг Д.А. Грамматика английского языка. Москва : Наука, 1973. 319 с.
8. Биренбаум Я. Г. К теории сложного предложения // Вопросы языкознания. Москва. 1982.№2. С.50-58.
9. Бойко Ю. П. Реалізація теми та реми у комунікативній структурі висловлення // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: Збірник наукових праць. Ч. 1. Вип. 3. Хмельницький : ХНУ, 2007. С. 306.
10. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский. Учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп. Москва :УРАО, 2000. 208с.
11. Бровченко Т. О. Основы контрастивного аналізу мов // Порівняльні дослідження з граматики англійської, української, російської мов. Київ : Просвіта, 1981. 236 с.
12. Бузаров В. В. Основы синтаксиса английской разговорной речи. Москва : Кронпресс, 1998. 365 с.
13. Бурлаков В. В. Теоретическая грамматика английского языка.

Учебное пособие. Санкт-Петербург: Издательство Ленингр. Ун-та, 1983. 253 с.

14. Вейхман Г. А. Новый взгляд на синтаксис английского языка. – Москва : Астрель, 2002. – 319 с.

15. Верба Л.Г., Верба Г.В. Граматика сучасної англійської мови. Довідник.Київ: ВП Логос, 2003. 340 с.

16. Верховская И. П. Видо-временные формы в английском сложноподчиненном предложении. Москва: Высшая школа, 1980. 258 с.

17. Верховская И. П. К вопросу о классификации сложноподчиненных предложений в современном английском языке // Проблемы грамматики английского языка. Москва : Наука, 1981. Вып.173. С.31-43.

18. Виноградов В. В. Некоторые задачи изучения синтаксиса простого предложения // Исследование языка. Санкт-Петербург.1954.С. 11-25.

19. Вихованець Р.І., Городенська К.Г. Семантико-синтаксична структура речення. Київ : Наукова Думка, 1983. 219 с.

20. Гарбовский Н.К. Теория перевода. Москва : Наука, 2004. 354 с.

21. Гепнер Ю.Р. Сложное предложение и принципы его изучения: Учеб. пособие.Харьков: Вища школа, 1963. 245 с.

22. Гураль М.І., Дащенко О.І., Новосьолова А.Г., Сорвілова Т.В., Гермаківська Т.В. Функціонально-стильовий аспект перекладу.Чернівці: Наука, 2005. 278с.

23. Гуревич В.В. Теоретическая грамматика английского языка. Сравнительная типология английского и русского языков. Москва: Наука, 2004. 168 с.

24. Дащенко О.І. Практикум з художнього перекладу.Чернівці: Наука, 2003. 254 с.

25. Добровольський Д. О. Прагматические правила как языковая универсалия. – Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 1983. С. 3-13.

26. Долгова О. В. Синтаксис как наука о построении речи. Москва : Высшая школа, 1980. 191 с.
27. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 328 с.
28. Жельвис В.И. К вопросу о видах синтаксической связи между частями сложного союзного предложения. Л Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института. Тверь :Кафедра английского языка, 1958. С.343-366.
29. Жлуктечко Ю. А. Лингвистические аспекты двуязычия. Київ : Вища школа, 1974. 175с.
30. Жлуктенко Ю. О. Порівняльна граматики української та англійської мов. Київ : Радянська школа, 1966. 312 с.
31. Ившин В.Д. Синтаксис современного английского языка. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 320 с.
32. Ильиш Б.А. Структура сложноподчиненного предложения в современном английском языке. Санкт-Петербург :Ученые записки Ленингр. гос. пед. ин-та, 1962. С.3-25.
33. Иофик Л.Л. Сложное предложение в новоанглийском языке. Санкт-Петербург : Изд-во Ленигр. ун-та, 1968. 156 с.
34. Иофик Л. Л. Структурный синтаксис английского языка. Санкт-Петербург : Изд-во Ленингр. ун-та, 1972. 174 с.
35. Каушанская В.Л. Грамматика английского языка. Москва : Страт, 2000. 318 с.
36. Качалова К.Н., Израилевич Е.Е. Практическая грамматика английского языка. Київ:Методика, 2004. 304 с.
37. Кибрик А. Е. Константы и переменные языка. Санкт-Петербург : Алетейя, 2003. 289 с.
38. Коганов В.Д. Грамматика английского языка с упражнениями и ключами к ним. Київ. 2003. 418 с.
39. Комиссаров В.Н. Теория перевода.Москва : Высшая школа, 1990.

252 с.

40. Комиссаров В.Н., Рецкер Я.И., Тархов В.И. Пособие по переводу с английского языка на русский. Москва: Изд. л-ри на иностранных языках, 1960. 176 с.
41. Конькова И.П. Сложносочиненное союзное предложение в современном английском языке. Душанбе. 1969. 240 с.
42. Коптілов В. В. Першотвір і переклад. Київ : Дніпро, 1972. 215 с.
43. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства. Київ : Академія, 2006. 374 с.
44. Крылова И.П. Сложноподчиненные предложения с придаточным условия в современном английском языке. Москва. 1948. 150 с.
45. Лаврінець О. О. Особливості членування багатоконпонентних речень зі спільною предикативною частиною. Київ :Києво-Могилянська академія, 2006. С. 85-88.
46. Левицький А. Е., Славова Л. Л. Типологія англійської та російської мови. Житомир : Ви-во ЖДУ, 2005. 382 с.
47. Лешкова Н. В. Тема-рематичні відношення на рівні складного речення // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: Збірник наукових праць. Хмельницький : ХНУ, 2007. С. 308-311.
48. Матезиус В.Отак называемом актуальном членении предложения // Пражский лингвистический кружок.Москва : Прогресс, 1967. С. 239-245.
49. Мороховская Э. Я. Основы теории грамматики английского языка. Київ:Вища школа, 1984. 287 с.
50. Нечаев Л. Г. Факторы, определяющие коммуникативную вариативность при переводе. Москва: Просвещение, 1988. 198 с.
51. Оскар Уайльд. Портрет Доріана Грея. Переклад з англійської мови Ростислава Доценка. Київ: Книголюб, 1996. 298 с.
52. Почепцов О. Г. Актуальне членування як фактор, що зумовлює логіко-граматичний тип питального речення. Львів: ЛУ ім. І. Франка, 1989. С. 32-38.

53. Распопов И. П. Актуальное членение и коммуникативно-синтаксические типывествовательных предложений в русском языке. Москва : Наука, 1964. 248 с.
54. Резвцова М. И., Афанасьев О. В., Самохина Т. С. Практикум по сравнительной типологии английского и русского языков Москва: Просвещение, 1989. 182 с.
55. Слюсарева Н. А. Проблемы функционального синтаксиса современного английского языка. Москва: Просвещение, 1981. 206 с.
56. Теорія і практика перекладу. Український науковий збірник. Київ: Вища школа, 1979. № 19. 180 с.
57. Теория и практика перевода. Республиканский межведомственный научный сборник. Київ : Высшая школа, 1988. 168 с.
58. Теория и практика перевода. Республиканский межведомственный научный сборник. Київ : Высшая школа, 1988. 168 с.
59. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). Москва: Высшая школа, 1983. 303 с.
60. Хаймович Б.С., Роговская Б.И. Теоретическая грамматика английского языка. Москва : Высшая школа, 1967. 297с.
61. Хомский Н. В. Синтаксические структуры. Москва: Просвещение, 1962. 468 с.
62. Швейцер А. Д. Социолингвистические основы теории перевода. Москва: Наука, 1985. 324 с.
63. Шевякова В.Е. Современный английский язык. Москва:Наука, 1980. 380 с.
64. Широкова А. В. Сопоставительная типология разноструктурных языков. Москва: Добросвет, 2000. 254 с.
65. Ярцева В. Н. Контрастивная грамматика. Москва: Наука, 1981. 286 с.

## SUMMARY

It is the sentence that is one of the most important aspects of linguistics, because in the sentence all spheres in which the language exists are rewired. This sentence acts NOT only as a set of components, grammatically and semantically related to each other, but also as the Basic unit of speech, the main function of which is communicative.

The **topicality of the research:** Actual division, as an element of textual discourse, occupies an intermediate position between the culturally Grammar and "Grammar" of the text. In the aspect of actual division, the rhetorical function of language grammar (syntax categories) is revealed to us. At the same moment, the rhetorical form of the text has its own logical basis and, linking itself with the grammar of the language, reveals its specificity of speech expressiveness. In general, on the scale of its laws, the relevance of division to set the basis for such an important area of modern philology as linguistics. The "grammar" of rhetoric and the "rhetoric" of grammar have in their general content one and the same structural phenomenon - the actual division of the sentence.

The **object** of research is the actual division of the proposal.

The **subject** of research is journalistic style in newspaper texts.

The **purpose** of the thesis is to study the relevance of the division of the English Sentence.

To achieve the goal, the following **tasks** were identified:

- 1) learn the typology of the sentence and the logical-grammatical types of the sentence;
- 2) vis-à-vis Preservation of the pragmatism of the statement during translation;
- 3) Considered a complex sentence as a syntactic unit;
- 4) see the composition and suitability in the structure of a complex sentence to learn the types of subordination in the design of the syntactic connection in the sentence;
- 5) describe the parallelism in the structure of complex and simple sentences;

The research material is newspaper texts

The **research methods** are descriptive, semantic-stylistic, comparison, identification, component and quantitative ANALYSIS.

The **scientific novelty** of the research lies in a thorough examination of the problem of articulation of the English sentence.

The **theoretical significance** of the work is associated with trying a complex justification, especially the syntax of a complex sentence in the translation of journalistic texts.

The **practical significance** of the work lies in the possibility of using factual material in seminars on communication theory, rhetoric, modern Ukrainian language, stylistics and culture of speech.

**Approbation** of work. On December 14, 2020, the article was published

"The relevance of the division of the English sentence in journalistic texts" in the editorial board of the journal Scientific Review № 8 (71) Kyiv.

**Structure and scope of the work.** The work consists of an introduction, two chapters, conclusions and a list of used literature. Main Contents of the research Statement on p. Full scope of research - p.

In our study

All of the above makes it possible to conclude that a number of similar characteristics appear in the syntax of a complex sentence between English and Russian. Against to completely identify This is their grammatical site is still impossible. A number of differences are observed in each of the compared languages, and not so much in the types of sentences or the means of their connection, but in the distribution of types and MEANS, their functional load. There is a great formalization of the syntactic model of the English sentence in comparison with the Ukrainian one. In the Ukrainian syntax, we state the great structural variability of the sentence, the richness of morphological means.

It is the sentence that is one of the most important aspects of linguistics, because in the sentence all spheres in which the language exists are rewired. This sentence

acts NOT only as a set of components grammatically and semantically related to each other, but also as the Basic unit of speech, the main function of which is communicative.

### **Анотація**

Саме речення є одним із найважливіших аспектів лінгвістики, адже в реченні перетинаються всі сфери, в яких існує мова. Також речення виступає не тільки як набір компонентів, граматично і семантично пов'язаних між собою, а й як основна одиниця мовлення, головною функцією якої є комунікативна.

**Актуальність:** Актуальне членування, як елемент текстового дискурсу, займає проміжне положення між мовною граматикою і «граматикою» тексту. В аспекті актуального членування нам відкривається риторична функція мовної граматики (категорій синтаксису). У цьому ж моменті риторична форма тексту має свою логічну основу і, пов'язуючи себе з граматикою мови, розкриває свою мовну виразну специфіку. В цілому, в масштабі своїх законів, актуальне членування становить основу такого важливого напрямку сучасної філології, як лінгворіторика. «Грамматика» риторики і «риторика» граматики мають своїм загальним змістом один і той же структурний феномен-актуальне членування речення.

**Об'єктом дослідження** є актуальне членування речення.

**Предмет дослідження** є публіцистичний стиль в газетних текстах.

**Метою** дипломної роботи є вивчення актуальності членування англійської пропозиції.

Для досягнення мети, були виділені наступні **завдання**:

- 1) вивчити типологію речення та логіко-граматичні типи речення;
- 2) визначити збереження прагматики висловлювання при перекладі;
- 3) розглянути складне речення як синтаксична одиниця;
- 4) виділити сурядність і придатність у структурі складного речення вивчити види підрядності при оформленні синтаксичного зв'язку в реченні;

5) описати паралелізм в структурі складнопідрядного і простого речення;

**Матеріалом дослідження** є тексти газет

**Методів дослідження** є описовий, семантико-стилістичний, порівняння, ідентифікації, компонентного та кількісного аналізу.

**Наукова новизна дослідження** полягає у ґрунтовному розгляді проблеми членування англійського речення.

**Теоретична цінність роботи** пов'язана з спробою складного обґрунтування особливостей синтаксису складного речення у перекладі текстів публіцистичного стилю.

**Практична цінність** робота полягає в можливості використання фактичного матеріалу на семінарських заняттях з теорії комунікації, риторики, сучасної української мови, стилістики та культури мовлення.

**Апробація роботи.** 14 грудня 2020 року опубліковано статтю

“Актуальність членування англійського речення в текстах публіцистичного ” в редакції журналу Науковий огляд № 8(71) м.Київ.

**Структура роботи.** Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст дослідження викладено на 85 с. Повний обсяг дослідження – 90 с.

У нашому дослідженні

все сказане дає змогу зробити висновок, що у синтаксисі складного речення між англійською і українською мовами виявляється ряд аналогічних характеристик. Проте цілком ототожнювати цю їх граматичну ділянку все ж не можна. Ряд відмінностей спостерігається в кожній з порівнюваних мов, причому не стільки в типах речень чи засобах їх зв'язку, скільки в поширенні типів та засобів, їх функціональному навантаженні. Проявляється більша формалізованість синтаксичної моделі англійського речення порівняно з українським. В українському синтаксисі констатуємо більшу структурну варіативність речення, багатство морфологічних засобів.

Саме речення є одним із найважливіших аспектів лінгвістики, адже в реченні перетинаються всі сфери, в яких існує мова. Також речення виступає не тільки як набір компонентів, граматично і семантично пов'язаних між собою, а й як основна одиниця мовлення, головною функцією якої є комунікативна.